AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

ONTWERP VLAAMS NATURA 2000-PROGRAMMA

Eerste cyclus 2016-2020

INHOUD

INHOUD 3
Introductie 5
Leeswijzer 6
1 DEEL 1. Beschrijving van de actuele toestand 7
1.1 Staat van instandhouding op Vlaams niveau 7
1.2 Instandhoudingsbeleid 14
1.2.1 Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en EU-biodiversiteitsstrategie-2020 14
1.2.2 Vertaling Europees natuurbeleid in Vlaanderen 15
Gewestelijke natuurdoelen (G-IHD) 17
Specifieke natuurdoelen per Natura 2000-gebied (S_IHD) 17
1.2.3 Beleidscyclus 19
2 DEEL 2: Taakstelling 2050 21
2.1 Strategische doelstellingen 21
3 DEEL 3. Taakstelling 2020 23
3.1 Taakstelling 2020 23
3.2 Taakstelling 2020 en 2050 28
3.3 Bindende en richtinggevend gedeelte taakstelling 2020 28
3.4 Relatie tussen Vlaams Natura 2000-programma en de managementplannen Natura 2000 29
3.5 Bindend gedeelte van de taakstelling 2020 30
3.6 Richtinggevend gedeelte van de taakstelling 2020 30
4 DEEL 4. Acties eerste cyclus 32
SD 1. Het gradueel realiseren van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen 32
Operationele doelstelling 1.1: Ruimtelijk expliciteren van de zones die moeten bijdragen tot de gunstige regionale staat van instandhouding 32
Operationele doelstelling 1.2: Toewijzen en operationaliseren van de doelen qua oppervlakte en kwaliteit voor Europees te beschermen habitats en soorten 34
SD 1. Het gradueel realiseren van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen 38
Operationele doelstelling 2.1: Actief en doelgericht implementeren van het instrumentarium 38
Operationele doelstelling 2.2:. Maatregelen nemen tegen 2020 om de doelen 2020 te realiseren op het terrein m.i.v. het garanderen van de stand still 40
Operationele doelstelling 2.3: Realiseren van meer samenwerking met de verschillende actoren met het oog op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen 43
Operationele doelstelling 2.4: Periodiek opvolgen en rapporteren van de inspanningen voor actieve en passieve implementatie van de instandhoudingdoelstellingen en het bereiken van de regionaal gunstige staat van instandhouding, m.i.v. de aspecten van het natuurlijk milieu 45
Operationele doelstelling 2.5. Verder uitbouwen van een doelmatige monitoring 45
SD 2. Het vermijden of het stoppen van de verslechtering van de natuurkwaliteit en het natuurlijke milieu van de Europees te beschermen habitats en de leefgebieden van Europees te beschermen soorten, ter uitvoering van artikel 36ter, § 1 van het natuurdecreet 46
Operationele doelstelling 3.1. Het verder realiseren van de stand still voor alle Europees te beschermen habitats en soorten en Operationele doelstelling 3.3. Duidelijkheid geven over de lange termijn aanpak van de verschillende milieudrukken 47
Randvoorwaarde inzake opvolging 48
Operationele doelstelling 4.1: Systematisch bijhouden van basisgegevens voor de analyse en evaluatie van het Natura 2000 instandhoudingsbeleid 48

Operationele doelstelling 4.2: Analyseren en evalueren van de verzamelde gegevens over het Natura 2000 beleid in functie van het bijsturen ervan en van het opmaken van het volgende Natura 2000 programma 50
Operationele doelstelling 4.3. Opstarten van het opvolgen van de doelmatigheid van de bescherming van de Europees te beschermen habitats en soorten 51
Operationele doelstelling 4.4. Het evalueren van de huidige G-IHD en desgevallend de S-IHD in 2019 op basis van de rapportage inzake de staat van instandhouding en de resultaten van OD. 4.1. 51
Bronnen 52

INTRODUCTIE

Het Vlaams Natura 2000-programma vormt het Vlaamse kader voor de realisatie van de Europese natuurdoelen en omkadert **planmatig** alle beleidsmatige inspanningen en gebiedsgerichte acties die in Vlaanderen in de eerste planperiode van 2016 tot 2020 geleverd zullen worden. Het beschrijft de te behalen doelen en de verschillende taakstellingen en acties die daartoe uitgevoerd moeten worden, zoals het verder optimaliseren van het instrumentarium en de wetgeving, het opmaken van de engagementen en het opstellen van managementplannen.

Het Natura 2000-programma geeft een overzicht hoe Vlaanderen op een resultaatgerichte manier in overleg met partners en sectoren samenwerkt om invulling te geven aan de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn, in het bijzonder de Europese Natuurdoelen (officieel: gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen) en dat telkens voor een planperiode van zes jaar.

De hoekstenen van dit Vlaams Natura 2000-programma zijn Europese en Vlaamse afspraken: de Habitat- en Vogelrichtlijnen, de EU Biodiversiteitsstrategie 2020, het Pact2020 en de gewestelijke en specifieke instandhoudingsdoelstellingen) (zie begrippenkader – bijlage 1).

Het instandhoudingsbeleid, het kader dat nodig is opdat alle actoren de Europese natuurdoelen actief kunnen implementeren, vindt zijn wettelijke grondslag in het natuurdecreet, nader aangevuld door het Instandhoudingsbesluit (zie begrippenkader, bijlage 1). Wettelijk gezien is het instandhoudingsbeleid als volgt omschreven: “ het instandhoudingsbeleid heeft het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen tot doel”.

Het instandhoudingsbeleid wordt planmatig vastgelegd in de volgende figuren:

1. op het niveau van het Vlaamse Gewest: een Vlaams Natura 2000-programma;
2. op het niveau van de speciale beschermingszones: managementplannen Natura 2000;
3. op het niveau van de leefgebieden van Europees te beschermen soorten: de soortenbeschermingsprogramma’s;
4. buiten de speciale beschermingszones: de managementplannen.

In Vlaanderen komen 47 habitattypes en 107 soorten voor die beschermd worden door de Habitat- en/of de Vogelrichtlijn. Conform deze richtlijnen dienen deze habitattypes en soorten in een gunstige regionale staat van instandhouding te worden gebracht. In 2010 is, na grondig wetenschappelijk onderzoek en uitgebreid maatschappelijk overleg, in een besluit m.b.t. de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen (GIHD) vastgelegd welke taakstelling hieruit voortvloeit naar behoud, kwaliteitsverbetering en uitbreiding van de 47 habitattypes en leefgebieden voor de 107 betreffende soorten. De hoeveelheid extra Europese natuur die op regionaal niveau nodig is, bedraagt 41 à 55.000 ha aan habitattypes en 4.000 à 7.000 ha als extra leefgebied (waaronder regionaal belangrijke biotopen (RBB)) voor soorten. Samen met de (instandhouding van de) bestaande oppervlakte aan Europees te beschermen habitattypes en de bestaande leefgebieden van Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten, vormen deze de gewestelijke taakstelling.

Het ontwerp van Vlaams Natura 2000-programma, eerste cyclus 2016 – 2020, is tot stand gekomen na overleg in 2015 en 2016 met de actoren die zetelen in de Gewestelijke Overleginstantie en met alle betrokken overheidsadministraties en provincies. Over voorliggende tekst is binnen de overlegfora geen volledige consensus bereikt.

Vlaanderen is een dichtbevolkte regio met belangrijke socio-economische activiteiten. De landschappen en de natuur in Vlaanderen zijn tot stand gekomen onder invloed van eeuwenlang menselijk gebruik. Met de socio-economische aspecten, met inbegrip van de kosten en baten, wordt bij de realisatie van het instandhoudingsbeleid terdege en zo optimaal mogelijk rekening gehouden. Zoals hoger vermeld, gebeurde dat reeds door het overleg met de betrokken actoren bij de voorbereiding van dit programma en verder onder meer door de inbreng van socio-economische aspecten bij het opstellen van de gewestelijke en specifieke instandhoudingsdoelstellingen en de formuleringen in de artikelen 7 en 9 van het Natuurdecreet. Het Vlaams Natura 2000-programma vormt een inhoudelijk kader voor de realisatie van het instandhoudingsbeleid, dat verder uitgewerkt is tot acties. Bij de uitvoering van deze acties, tot op lokaal niveau, is het evident dat steeds zo optimaal mogelijk rekening zal gehouden worden met socio-economische, culturele en lokale belangen en dat hiertoe dan ook steeds de relevante actoren betrokken zullen worden via consultaties en overleg. Deze consultatie beoogt een maximale kwaliteit van de acties, inclusief maximaal draagvlak, maar brengt de in dit programma beoogde snelheid van uitvoering en ambitieniveau voor de trekker van de bedoelde acties niet in het gedrang.

LEESWIJZER

Het **Natura 2000-programma** is opgebouwd uit vier delen:

①Beschrijving van de actuele toestand
Het programma start met een zeer bondige beschrijving van de huidige stand van zaken. Er wordt op basis van het rapport Natuurindicatoren 2015 (Demolder *et al*., 2015) een overzicht gegeven van de Vlaamse stand van zaken wat betreft de staat van instandhouding van de Europese natuurdoelen en het beleidskader. Deze stand van zaken vormt de basis voor de strategie voor de komende planperiode.

②Taakstelling 2050
In dit deel worden de strategische doelstellingen verduidelijkt waarop deze planperiode wordt ingezet om de doelen op langere termijn (2050) te bereiken.

③Taakstelling 2020

In dit deel wordt het onderscheid tussen bindend en richtinggevend gedeelte van de taakstelling 2020 geduid. Elke strategische doelstelling wordt uitgewerkt in één of meerdere operationele doelstellingen voor de eerste zesjarige cyclus van het Vlaams Natura 2000 programma, d.i. planperiode 2016 – 2020, zodat duidelijk op te volgen is of de gestelde ambities gerealiseerd worden.

④Acties eerste cyclus
Een operationele doelstelling wordt vertaald in één of meerdere acties. Het Vlaams Natura 2000 programma geeft zodoende een synthese van de implementatie die gedurende de eerste planperiode 2016-2020 wordt gevolgd om de doelen te bereiken. De kostprijs voor deze planperiode is becijferd in Bijlage 4. Bij de actiebeschrijvingen wordt het verband gelegd met de betrokken overheden en doelgroepen.

DEEL 1. BESCHRIJVING VAN DE ACTUELE TOESTAND

1.1 STAAT VAN INSTANDHOUDING OP VLAAMS NIVEAU

Algemeen
In kader van de Habitatrichtlijn (art. 17 rapportage) en de Vogelrichtlijn (art. 12 rapportage) moet elke 6 jaar gerapporteerd worden aan Europa over de staat van instandhouding van een aantal habitattypes en soorten die mondiaal bedreigd zijn en waarvoor Europa een belangrijke rol vervult. In de Europese biodiversiteitsstrategie 2020 (Europese Commissie, 2011) wordt enerzijds gefocust op de Natura 2000 gebieden en anderzijds op de gehele groene ruimte en op het herstel van alle gedegradeerde ecosystemen en hun diensten. De rapportage betreft bijgevolg zowel heel Vlaanderen (alle habitats en soorten binnen én buiten het netwerk van alle Vogel-, respectievelijk alle Habitatrichtlijngebieden samen).

De linken naar de 2 rapportages van het INBO ingediend bij de Europese Unie in 2013:
- Habitatrichtlijn: https://www.inbo.be/nl/publicatie/staat-van-instandhouding-status-en-trends-habitattypen-en-soorten-van-de-habit
- Vogelrichtlijn https://www.inbo.be/nl/publicatie/toelichting-bij-het-opstellen-van-de-rapportage-het-kader-van-artikel-12-van

In wat volgt, wordt een globale schets gegeven van de staat van instandhouding op Vlaams niveau. Voor een uitgebreide stand van zaken wordt verwezen naar alle boven vermelde rapporten.

Europees te beschermen habitats in Vlaanderen
Van alle Europese Natura 2000-habitattypes komen er 47 voor in Vlaanderen. Volgens de laatste rapportering van 2013 verkeert meer dan driekwart (38 op de 47) in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Daarnaast zijn er nog 4 habitattypes in een matig ongunstige staat: een kustduinhabitat, een waterhabitat, een graslandhabitat en een veen- en moerashabitat. Slechts 5 habitattypes bevinden zich in een gunstige staat van instandhouding: een zilt habitat (bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten), een kustduinhabitat (duinen met duindoorn), een waterhabitat (kranswierwateren), een graslandhabitat en het grothabitat (niet voor publiek opengestelde grotten). Ondanks het overgrote deel van habitattypes die in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeren, kennen 7 ervan toch een verbetering ten opzichte van 2007 (Demolder et al, 2015).

De voortschrijdende verandering in landgebruik (wat leidt tot habitatverlies en fragmentatie), verspreiding van polluenten en nutriënten, invasieve soorten, verdroging en klimaatverandering, de versnippering van het Vlaamse landschap en de toenemende bebouwing bemoeilijken de verbetering van de toestand van natuur- en milieukwaliteit. De impact van invasieve exoten en klimaatverandering zal in de toekomst verder toenemen. Daartegenover staat dat de implementatie van het instandhoudingsbeleid, de realisatie van het onderhavig Vlaams Natura 2000 programma en het generieke milieubeleid nieuwe kansen bieden en net werken aan het realiseren van een verbeterde toestand van habitats en soorten.

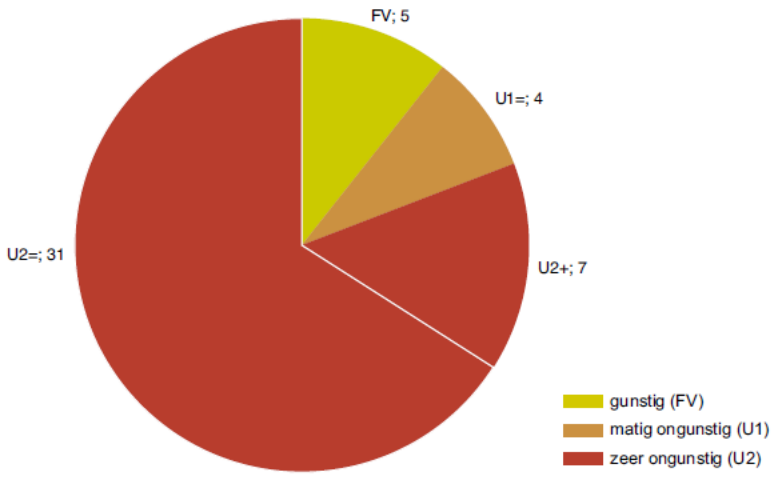

Figuur 1: Beoordeling van de habitattypen van de Habitatrichtlijn per staat van instandhouding. Per categorie wordt trend weergegeven: + verbeterd, - verslechterd, = blijft gelijk (Demolder et al, 2015).

Volgende figuur geeft per habitattype de beoordeling van de (regionale) staat van instandhouding (SVI) zoals gerapporteerd in 2013 aan de Europese commissie en de trend t.o.v. de rapportage 2007. (Louette et al., 2013a). De rapportage 2007 vormde de basis voor het formuleren van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen. De globale SVI ('eindbeoordeling' in de tabel) vloeit automatisch voort uit de beoordeling van de deelcriteria. De Europese Commissie schrijft voor dat één ongunstig deelcriterium leidt tot een globaal ongunstig. Met één onbekend deelcriterium kan wel beslist worden tot globaal gunstig of matig ongunstig.

Habitattypen

Tabel 1: Overzicht van de staat van instandhouding van de Europees te beschermen habitattypes (HT) (Louette et al., 2013a).

RAP 2013									
Code	Habitatnaam	areaal	oppervlakte	t.o.v. 2007	habitatkwaliteit	t.o.v. 2007	toekomstperspectieven	eindbeoordeling	t.o.v. 2007
1130	**Estuaria**	FV	U2	=	U2	=	U2	U2	=
1140	**Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten**	FV	FV	=	x	x	FV	FV	=
1310	**Eenjarige pioniersvegetaties van slik en zandgebieden met Salicornia soorten en andere zoutminnende planten (Thero-Salicornietalia)**	FV	U2	=	U1	=	U2	U2	=
1320	**Schorren met slijkgrasvegetatie (Spartinion maritimae)**	FV	U2	=	U2	=	U2	U2	=
1330	**Atlantische schorren (Glauco-Puccinellietalia maritimae)**	FV	U2	=	U1	=	U2	U2	=
2110	**Embryonale wandelende duinen**	FV	U2	=	U1	=	FV	U2	=
2120	**Wandelende duinen op de strandwal met Ammophila arenaria (witte duinen)**	FV	U1	x	U2	=	U2	U2	=
2130	**Vastgelegde duinen met kruidvegetatie (grijze duinen)**	FV	U2	=	U1	x	U1	U2	=
2150	**Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (Calluno-Ulicetae)**	U2	U2	=	FV	=	U1	U2	=

2160	**Duinen met Hyppophae rhamnoides**	FV	FV	=	FV	=	FV	FV	=
2170	**Duinen met Salix repens ssp. argentea (Salicion arenaria)**	FV	U1	=	U1	=	U1	U1	=
2180	**Beboste duinen van het Atlantische, Continentale en Boreale kustgebied**	FV	U2	=	U2	=	U2	U2	=
2190	**Vochtige duinvalleien**	FV	U2	=	U2	+	U2	U2	+
2310	**Psammofiele heide met Calluna- en Genista-soorten**	FV	U2	+	U1	-	U1	U2	=
2330	**Open grasland met Corynephorus en Agrostis soorten op landduinen**	FV	U2	+	U1	x	U1	U2	+
3110	**Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (Littorelletalia uniflora)**	U2	U2	+	U1	=	U1	U2	+
3130	**Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoeto-Nanojuncetea**	FV	U2	=	U2	=	U2	U2	=
3140	**Kalkhoudende oligo-mesotrofe stilstaande wateren met benthische Chara spp. vegetaties**	FV	FV	=	FV	=	FV	FV	=
3150	**Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition**	FV	U2	=	U2	=	U2	U2	=
3160	**Dystrofe natuurlijke poelen en meren**	U2	U2	=	U2	=	U2	U2	=
3260	**Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het Ranunculion fluitans en het Callitricho-Batrachion**	U1	U2	=	U1	=	U2	U2	=
3270	**Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot het Chenopodietum rubri en Bidention**	FV	U1	=	U1	=	U1	U1	=
4010	**Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix**	FV	U2	+	U2	-	U2	U2	=
4030	**Droge Europese heide**	FV	U2	+	U2	-	U2	U2	=
5130	***Juniperus communis* formaties in heide of kalkgrasland**	FV	U2	=	U1	x	U1	U2	=
6110	**Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodem behorend tot het Alysso-Sedop, albi**	FV	FV	+	x	x	FV	FV	+
6120	**Kalkminnend grasland op dorre zandbodem**	FV	U2	+	U1	=	U2	U2	+
6210	**Droge halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende substraten (Festuco-Brometalia) (*gebieden waar zeldzame orchideeën groeien)**	FV	U2	+	U2	=	U2	U2	+
6230	**Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)**	U1	U2	=	U1	=	U2	U2	=
6410	**Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Molinion caerulea)**	U1	U2	=	U1	=	U2	U2	=
6430	**Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland en van de montane en alpiene zones**	FV	FV	=	U1	=	FV	U1	=
6510	**Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis*)**	FV	U2	=	U2	=	U2	U2	=
7110	**Actief hoogveen**	U2	U2	=	U2	=	U1	U2	=
7140	**Overgangs- en trilveen**	U1	U2	=	U1	=	U2	U2	=
7150	**Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion**	U1	U2	=	U1	=	U1	U2	=
7210	**Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het Caricion davallianae**	FV	U2	=	U1	=	FV	U2	=
7220	**Kalktufbronnen met tufsteenformatie (Cratoneurion)**	FV	FV	=	U1	=	FV	U1	=
7230	**Alkalisch laagveen**	U1	U2	x	FV	=	U1	U2	=
8310	**Niet voor het publiek opengestelde grotten**	FV	FV	=	FV	=	FV	FV	=
9110-C	**Beukenbossen van het type Luzulo-Fagetum**	FV	U2	=	U1	=	U2	U2	=
9120	**Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms *Taxus* in de ondergroei (Quercion robori-petraeae of Ilici-Fagenion)**	FV	U2	+	U2	+	U2	U2	+
9130	**Beukenbossen van het type Asperulo-Fagetum**	FV	U2	x	U1	=	U2	U2	=
9150	**Midden-Europese kalkrijke beukenbossen behorend tot de Cephalanthero-Fagion**	FV	U2	=	FV	=	FV	U2	=
9160	**Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het Carpinion-betuli**	FV	U2	x	U1	=	U2	U2	=
9190	**Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur***	FV	U2	=	U2	=	U2	U2	=
91E0	**Alluviale bossen met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)**	FV	U2	+	U1	=	U2	U2	+
91F0	**Gemengde oeverformaties met *Quercus robur*, *Ulmus laevis* en *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia*, langs de grote rivieren (Ulmenion minoris)**	U2	U2	=	U1	=	U2	U2	=

Legende:

verschil t.o.v. rapportage 2007: + positieve trend, = gelijkblijvend, - (verder) achter uitgaand, x= onbekend

FV = gunstig;

U1 = matig ongunstig;

U2 = zeer ongunstig;

XX = onbekend;

Europees te beschermen soorten

De gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen hebben onder meer betrekking op 107 Europees te beschermen soorten. Hiervan zijn er 49 habitatrichtlijnsoorten. Van de Vogelrichtlijnsoorten zijn er 32 broedvogels en 26 doortrekkende en overwinterende watervogels.

Europees te beschermen habitatrichtlijnsoorten

Volgende Tabel 2 geeft per habitatrichtlijnsoort de beoordeling van de staat van instandhouding (SVI) zoals gerapporteerd in 2013 aan de Europese commissie en de trend t.o.v. de rapportage 2007. (Louette et al., 2013a). De rapportage 2007 was de basis voor het formuleren van gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen.

Soorten

Tabel 2: Overzicht van de staat van instandhouding van de Europees te beschermen habitatrichtlijnsoorten (Louette et al., 2013a).

RAP 2013											
Soort		areaal	t.o.v. 2007	populatie	t.o.v. 2007	leefgebied	t.o.v.2007	toekomst-perspectieven	t.o.v. 2007	eindbeoordeling	t.o. v. 2007
Amfibieën	Boomkikker	FV	=	U2	+	U1	+	U1	+	U2	+
Amfibieën	Heikikker	FV	=	FV	=	U1	+	FV	=	U1	+
Amfibieën	Kamsalamander	FV	=	U2	-	U2	-	U2	-	U2	-
Amfibieën	Knoflookpad	FV	=	U2	-	U2	-	U2	-	U2	-
Amfibieën	Poelkikker	XX		U1	x	U1	x	U1	x	U1	X
Amfibieën	Rugstreeppad	FV	=	U2	-	U1	-	U2	=	U2	-
Amfibieën	Vroedmeesterpad	FV	=	U2	-	U2	=	U2	=	U2	-
Insecten	Gevlekte witsnuitlibel	U1	+	U2	+	U1	+	U1	+	U2	+
Insecten	Rivierrombout	U1	+	U2	+	U1	+	FV	=	U2	+
Insecten	Spaanse vlag	FV	=	U1	=	XX		FV	=	U1	+
Insecten	Vliegend hert	FV	=	U2	-	U1	-	U2	-	U2	-
Mossen	Geel schorpioenmos	U2	=	U2	=	U2	=	U2	=	U2	=
Planten	Drijvende waterweegbree	FV	=	U1	=	U2	x	U2	x	U2	=
Planten	Groenknolorchis	U2	=	U2	+	U2	+	U1	=	U2	+
Planten	Kruipend moerasscherm	U1	=	U1	=	U1	=	U1	=	U1	=
Reptielen	Gladde slang	FV	=	U1	=	U1	=	U1	+	U1	=
Vissen	Beekprik	FV	=	U2	-	U1	+	U1	+	U2	-
Vissen	Bittervoorn	FV	=	FV	=	FV	=	FV	=	FV	=
Vissen	Fint	U2	+	U2	+	U2	+	U2	+	U2	+
Vissen	Grote modderkruiper	U2	=	U2	-	U2	-	U2	-	U2	-
Vissen	Kleine modderkruiper	FV	=	U1	+	U1	+	U1	+	U1	+
Vissen	Rivierdonderpad	FV	=	U1	+	U1	+	U1	+	U1	+
Vissen	Rivierprik	U2	+	U2	+	U2	+	U2	+	U2	+
Weekdieren	Nauwe korfslak	FV	=	XX		U1	=	U1	=	U1	=
Weekdieren	Platte schijfhoren	XX		XX		XX		XX		XX	

Weekdieren	Zeggekorfslak	FV	=	XX		U1	=	U1	=	U1	=
Zoogdieren	Baardvleermuis	FV	=	FV	=	XX		FV	=	FV	=
Zoogdieren	Bechstein's vleermuis	XX		U2	x	FV	=	U1	x	U2	X
Zoogdieren	Bever	FV	=	U2	+	U1	+	U1	+	U2	+
Zoogdieren	Bosvleermuis	FV	=	U2	x	XX		XX		U2	X
Zoogdieren	Brandt's vleermuis	XX		XX		XX		XX		XX	
Zoogdieren	Franjestaart	FV	=	FV	=	XX		FV	=	FV	=
Zoogdieren	Gewone dwergvleermuis	FV	=	FV	=	XX		FV	=	FV	=
Zoogdieren	Gewone grootoorvleermuis	FV	=	FV	=	XX		FV	=	FV	=
Zoogdieren	Grijze grootoorvleermuis	XX		U2	x	XX		XX		U2	X
Zoogdieren	Grote hoefijzerneus	U2	x	U2	x	XX		U2	x	U2	X
Zoogdieren	Hamster	U2	-	U2	-	U2	-	U2	x	U2	-
Zoogdieren	Hazelmuis	U2	-	U2	-	U2	-	U2	x	U2	-
Zoogdieren	Ingekorven vleermuis	U2	-	U2	-	XX		U2	-	U2	-
Zoogdieren	Laatvlieger	FV	=	FV	=	XX		FV	=	FV	=
Zoogdieren	Meervleermuis	U2	-	U2	-	XX		U1	x	U2	-
Zoogdieren	Mopsvleermuis	U2	-	U2	-	XX		U2	=	U2	-
Zoogdieren	Otter	U2	+	U2	+	U2	+	U2	+	U2	+
Zoogdieren	Rosse vleermuis	FV	=	U2	-	XX		U2	-	U2	-
Zoogdieren	Ruige dwergvleermuis	FV	=	XX		XX		XX		XX	
Zoogdieren	Vale vleermuis	U2	-	U2	x	XX		U2	-	U2	-
Zoogdieren	Watervleermuis	FV	=	U2	-	XX		U1	-	U2	-

Legende:
Verschil t.o.v. rapportage 2007: + positieve trend, = gelijkblijvend, - (verder) achter uitgaand, x = onbekend; FV = gunstig; U1 = matig ongunstig; U2 = zeer ongunstig; XX = onbekend

Europees te beschermen vogelrichtlijnsoorten
Status broedvogels

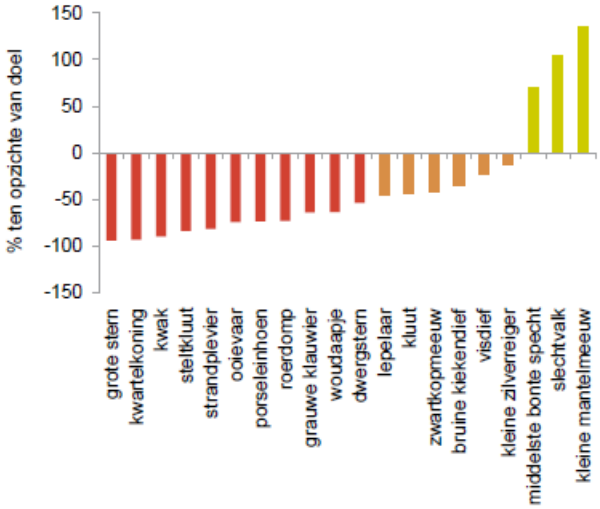

Figuur 2: Status Europees te beschermen broedvogelsoorten 2007 – 2012 (Demolder et al, 2015)

In Figuur 2 toont de indicator het gemiddelde percentage in de afstand van de broedpopulatie (aantal broedparen of territoria) tot de gestelde gewestelijke doelpopulatie binnen de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen broedvogelsoorten ("distance to target").
De instandhoudingsdoelstellingen voor broedvogels van Europees belang worden voor drie van de 20 soorten gehaald. Voor zes soorten is de populatie nog tot 50% verwijderd van het doel, voor de andere 11 soorten blijft de afstand nog zeer groot, tussen 50-100% van het doel (Demolder et al, 2015).

Status Europees te beschermen watervogels

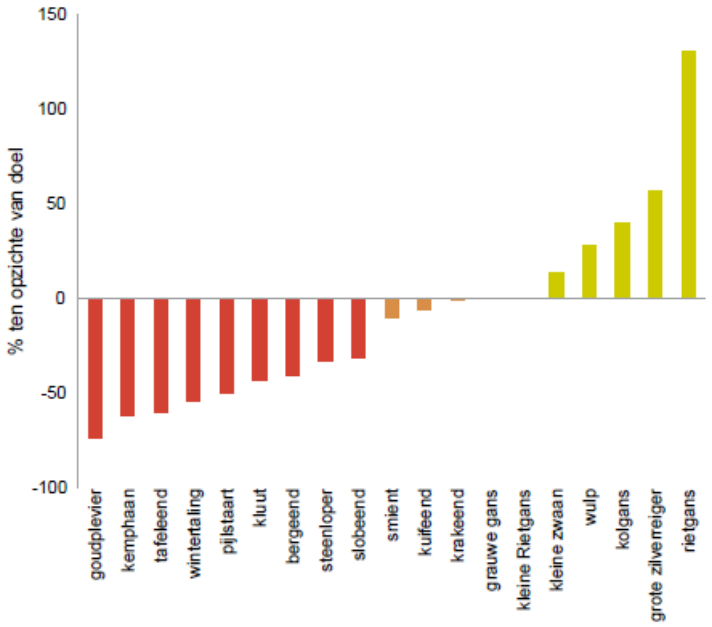

Figuur 3: Status watervogels van Europees belang 2008 – 2013 (Demolder, 2015).

Deze indicator toont voor 19 soorten doortrekkende en overwinterende watervogels van Europees belang (= die in Vlaanderen in Europees belangrijke aantallen voorkomen), de procentuele afstand van de gemiddelde Vlaamse winterpopulatie over de laatste vijf winters tot de gestelde gewestelijke doelpopulatie binnen de instandhoudingsdoelstellingen van de soort ("distance to target").
Van de watervogels van Europees belang hebben zeven van de 20 soorten de instandhoudingsdoelstellingen gehaald en voor drie soorten is de afstand tot deze doelen relatief klein (minder dan 10%). Voor negen soorten is de afstand aanzienlijk groter, variërend van 34% tot 74% (Demolder et al, 2015).
Voor een overzicht van de trends van de Europees te beschermen vogelsoorten, wordt verwezen naar de toelichting bij het opstellen van de rapportage in het kader van artikel 12 van de Vogelrichtlijn en status van vogelsoorten met instandhoudings-populatiedoelen en van typische vogelsoorten van Natura 2000 habitattypes (Anselin et al, 2014). Kort samengevat: de trend in de periode 2007 – 2012 ziet er als volgt uit:

- voor de broedvogels: 4 soorten zijn uitgestorven, 7 soorten vertonen een afname, 1 soort kent een afname binnen fluctuerende populaties, 6 soorten zijn stabiel, 4 soorten vertonen een toename, 2 soorten situeren zich binnen de range van stabiel tot toename, 1 soort kent een toename binnen fluctuerende populaties, 3 soorten kennen een fluctuerende populatie (zonder trend), voor 3 soorten is de trend onzeker of niet gekend;
- voor watervogels: 8 soorten vertonen een afname, 3 soorten vertonen een toename, en voor 11 soorten is de trend onzeker of niet gekend.

1.2 INSTANDHOUDINGSBELEID

1.2.1 Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en EU-biodiversiteitsstrategie-2020

In mei 2011 heeft de Europese Unie een nieuwe strategie aangenomen met daarin het kader voor maatregelen om het biodiversiteitsverlies te reduceren. Met Natura 2000 wil Europa, en ook Vlaanderen, de achteruitgang van de natuur een halt toe roepen. Natura 2000 biedt de nodige ruimte aan verschillende soorten planten en dieren, en de gebieden waarin ze leven. En die natuur levert ook voordelen op voor de mens: zuiver water, ruimte voor recreatie, een gezonde bodem, frisse lucht.
Vlaanderen onderschreef deze strategie. In de **EU-biodiversiteitsstrategie-2020** wordt een langetermijnvisie geformuleerd: '*Tegen 2050 worden de biodiversiteit van de Europese Unie en de ecosysteemdiensten die daardoor worden geleverd – het natuurlijke kapitaal van de Unie – beschermd, gewaardeerd en naar behoren hersteld omwille van de intrinsieke waarde van de biodiversiteit en de essentiële bijdrage ervan aan het menselijk welzijn en de economische welvaart, en zodanig dat catastrofale veranderingen ten gevolge van het biodiversiteitsverlies worden voorkomen*.'
Aan deze langetermijnvisie wordt een hoofdstreefdoel voor 2020 gekoppeld: '*Het biodiversiteitsverlies en de achteruitgang van ecosysteemdiensten in de EU uiterlijk in 2020 tot staan brengen en zo veel mogelijk ongedaan maken, en tevens de bijdrage van de Europese Unie tot het verhoeden van het wereldwijde biodiversiteitsverlies opvoeren*. (Mededeling Europese Commissie, 2011).
Het hoofddoel wordt verder geëxpliciteerd in zes elkaar ondersteunende en van elkaar afhankelijke streefdoelen. De eerste twee benadrukken het belang van het beschermen en herstellen van biodiversiteit en de ermee samenhangende ecosysteemdiensten:

- **Streefdoel 1 - De Habitat- en de Vogelrichtlijn volledig uitvoeren**
  De achteruitgang in de status van de Europees belangrijke soorten en habitats tot staan brengen en een aanzienlijke en meetbare verbetering van hun status bereiken tegen 2020. Deze doelstelling ligt in het verlengde van de 2010 doelen die niet gehaald werden.

- **Streefdoel 2 - Ecosystemen en ecosysteemdiensten handhaven en herstellen**
  Tegen 2020 worden ecosystemen en ecosysteemdiensten gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15% van de aangetaste ecosystemen te herstellen. Deze doelstelling dient ervoor te zorgen dat er (1) een functioneel ecologisch netwerk gevormd wordt en (2) dat die invulling vertrekt vanuit het concept van ecosysteemdiensten om een duurzaam multifunctioneel netwerk te garanderen.

- **Streefdoel 3 – Integratie in landbouw- en bosbeleid versterken**
  Tegen 2020 de bijdrage van de landbouw en de bosbouw vergroten om biodiversiteit in stand te houden en te verbeteren. Deze doelstelling stelt dat een zo groot mogelijke oppervlakte onder landbouwgebruik biodiversiteitsgerelateerde maatregelen krijgen onder meer in het kader van projecten onder het Plattelandsontwikkelingsprogramma en de beheerovereenkomsten.

- **Streefdoel 4 – Duurzame visserij bereiken**
  Tegen 2020 is een goede toestand van het mariene milieu bereikt met een visserijbeheer zonder significante nadelige effecten op andere bestanden, soorten en ecosystemen. Via versterking van de samenwerking met de visserijsector en de dienst Marien Milieu van de Federale overheid worden maatregelen in uitvoering gebracht.

- **Streefdoel 5 – Invasieve uitheemse soorten inperken**
  Tegen 2020 moeten invasieve exoten en hun introductiekanalen geïdentificeerd zijn, waarbij prioritaire soorten gecontroleerd worden of uitgeroeid zijn en hun introductiekanalen beheerd worden om nieuwe introducties te voorkomen. Het aangepaste soortenbesluit levert het juridisch kader om uitvoering te geven aan de bepalingen van de EU, met focus op preventie, snelle respons, beheer(sing).

- **Streefdoel 6 – Bijdragen aan het tegengaan van het mondiaal biodiversiteitsverlies**
  Tegen 2020 is de bijdrage aan het afwenden van het wereldwijde biodiversiteitsverlies opgevoerd via technische en financiële ondersteuning voor internationale samenwerking en actieve inbreng in de Europese en mondiale agenda met betrekking tot biodiversiteitgerelateerde overeenkomsten en verdragen.

De focus van het instandhoudingsbeleid ligt vooral op het realiseren van de eerste twee streefdoelen. Voornamelijk voor streefdoel 1 berust de regierol bij het Vlaams gewest en de administratie bevoegd voor het natuurbehoud, voor streefdoel 2 bij diverse overheden en administraties.
Het Europees biodiversiteitsbeleid, dat het kader aanlevert voor het beleid van de lidstaten en van de regio's, is in belangrijke mate gebaseerd op de Vogelrichtlijn van 1979 (richtlijn 79/409/EEG van de Europese Gemeenschap inzake het behoud van de vogelstand) en de Habitatrichtlijn van 1992 (richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna). Beide richtlijnen hebben tot doel zowel soorten als gebieden te beschermen om de status van biodiversiteit te bevorderen. Elke lidstaat bakent hiervoor gebieden af als speciale beschermingszone (SBZ), die samen het Natura 2000-netwerk vormen. In deze gebieden nemen de lidstaten alle nodige maatregelen om de daar voorkomende en/of aangemelde Europees beschermende habitats en soorten in stand te houden.

1.2.2 Vertaling Europees natuurbeleid in Vlaanderen

Het Europees natuurbeleid werd vertaald naar doelstellingen voor Vlaanderen. Zo moet tegen 2020 de verdere achteruitgang worden gestopt en moet minstens een derde van de habitattypes en soorten in een gunstige of verbeterde staat van instandhouding zijn gebracht. Tegen 2050 de overige habitattypes en soorten, maar om dat te bereiken, moet ook vroeger al actie ondernomen worden. Om te komen tot de realisatie van de Europese natuurdoelen (instandhoudingsdoelstellingen) tegen 2050 zijn volgende mijlpalen vastgelegd:

1. Stoppen en vermijden van verdere achteruitgang tegen 2020
2. Gunstige of verbeterde staat voor 16 habitats tegen 2020
3. Voor alle habitattypes en richtlijnsoorten samen zijn in 2020 70% van de inspanningen operationeel zodat alle habitats en soorten tegen 2050 in een gunstige staat van instandhouding kunnen worden gebracht
4. Gunstige staat voor alle habitats en soorten tegen 2050

De mijlpalen 1, 2 en 3 zijn verder uitgewerkt in de taakstelling 2020 (zie OD 2.2.). De concrete realisatie van doelen dient niet in één keer te gebeuren. Bij de realisatie van het instandhoudingsbeleid wordt er geopteerd voor een gefaseerde en programmatorische aanpak via de opmaak en uitvoering van een Vlaams Natura 2000 programma.
Alle inspanningen en acties die in overleg met partners en sectoren op het volledige Vlaamse grondgebied geleverd worden om de besliste Europese natuurdoelen voor Vlaanderen gefaseerd te bereiken worden het instandhoudingsbeleid genoemd.
Het instandhoudingsbeleid, het kader dat nodig is opdat alle actoren de Europese natuurdoelen actief kunnen implementeren, vindt zijn wettelijke grondslag in het natuurdecreet, nader aangevuld door

het Instandhoudingsbesluit (zie begrippenkader, bijlage 1). Wettelijk gezien is het instandhoudingsbeleid als volgt omschreven: " het instandhoudingbeleid heeft het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen tot doel.
Het instandhoudingsbeleid bestaat uit 4 pijlers:

1. Aanwijzing van Vlaamse Natura 2000 gebieden (officieel: speciale beschermingszones)
2. Vastleggen van Europese natuurdoelen (officieel instandhoudingsdoelstellingen of IHD)
3. Realiseren van Europese natuurdoelen
4. Evalueren van de realisatiegraad van Europese natuurdoelen.

1.2.2.1 Aanwijzing van Vlaamse Natura 2000 gebieden

De Natura 2000-gebieden werden afgebakend door de Vlaamse Regering op basis van criteria die op Europees niveau zijn afgesproken. Er zijn twee soorten Natura 2000-gebieden:

1. Gebieden specifiek voor vogels, afgebakend in uitvoering van de Europese Vogelrichtlijn (ook "Vogelrichtlijngebieden")
2. Gebieden voor andere soorten en habitattypes, afgebakend in uitvoering van de Europese Habitatrichtlijn (ook "Habitatrichtlijngebieden")

Er werden in Vlaanderen 62 Natura 2000-gebieden vastgesteld: 24 Vogelrichtlijngebieden met een gezamenlijke oppervlakte van 98.243 ha en 38 Habitatrichtlijngebieden met een gezamenlijke oppervlakte van 105.022 ha. Samen vormen deze gebieden het Natura 2000 netwerk in Vlaanderen. Beide types gebieden overlappen deels met elkaar. Daardoor zijn er in de praktijk 40 gebieden, met een totale oppervlakte van 166.322 ha, ca. 12,3 % van de Vlaamse landoppervlakte.

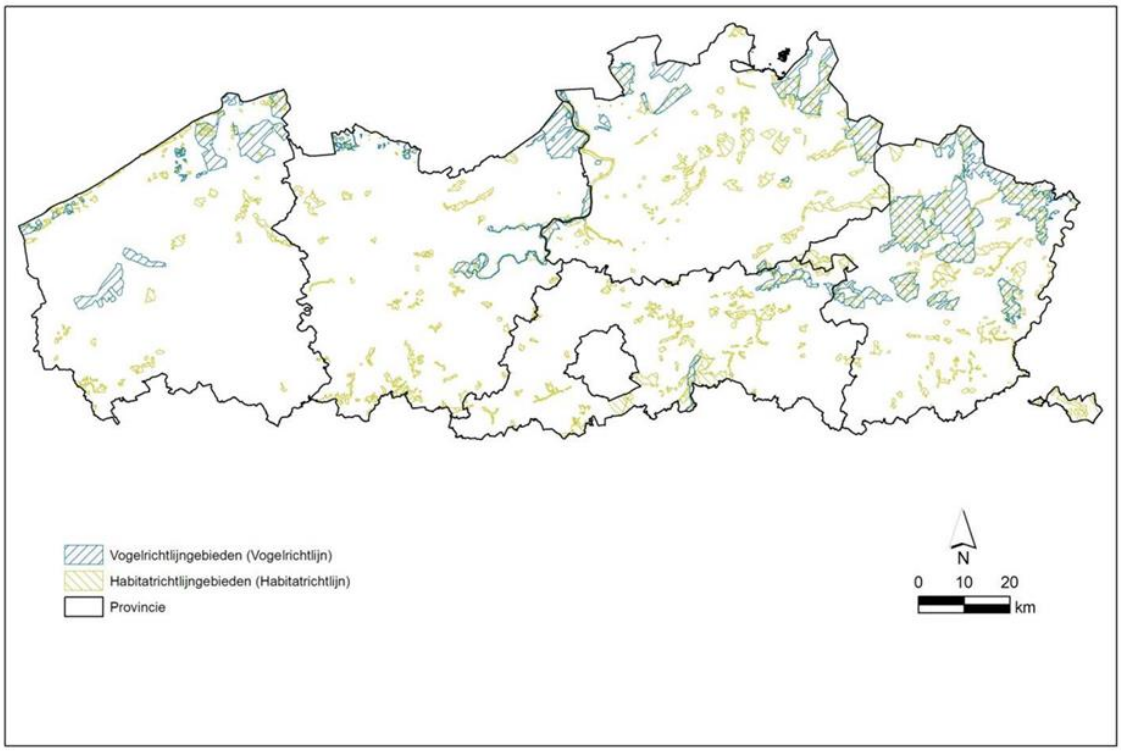

Figuur 4: Natura 2000- gebieden of Speciale Beschermingszones (SBZ) in Vlaanderen

Naast hele grote en bekende natuurgebieden zoals de Kalmthoutse Heide of het Zwin behoren ook minder bekende gebieden tot het Europese natuurnetwerk in Vlaanderen: het Dommeldal in Limburg

en het West-Vlaamse Heuvelland bijvoorbeeld. Het grootste gebied meet 13.125 hectare, het kleinste amper 86 hectare.

1.2.2.2 Vastleggen van Europese natuurdoelen

Natura 2000 wil zeldzame Europese habitattypes en soorten duurzaam in stand te houden. Daarom moet worden bepaald hoeveel individuen van een soort nodig zijn om te kunnen spreken van een leefbare populatie. En hoe groot (in oppervlakte) bijvoorbeeld een heidegebied moet zijn om onderdak te kunnen geven aan alle typische heidesoorten. Dat noemen we de natuurdoelen.
Deze Europese natuurdoelen (officieel: instandhoudingsdoelstellingen of IHD) helpen om aan alle betrokkenen duidelijk te maken welke Europees te beschermen natuur in een gebied behouden of ontwikkeld moet worden. De doelen geven zo richting aan de maatregelen die in een gebied genomen worden. Er bestaan gewestelijke doelstellingen voor Vlaanderen als geheel, en specifieke per speciale beschermingszone of gebied.

Gewestelijke natuurdoelen (G-IHD)

De Europese natuurdoelen voor heel Vlaanderen heten formeel de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen of kortweg G-IHD. Het zijn de verbeter- of behoudsopgaven voor het behouden, herstellen of ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding op Vlaams niveau van in het Vlaamse Gewest voorkomende Europees te beschermen habitats of soorten.
Van bij de start van het proces voor de vaststelling van de G-IHD werden de belangrijkste betrokken belangengroepen via een Vlaamse overleggroep betrokken bij de methode, de inhoud en de aanpak. **Dit proces resulteerde midden 2010 in de vaststelling van gewestelijke natuurdoelen voor elke Europees te beschermen habitattype en soort door de Vlaamse Regering** (besluit van 3 april 2009 betreffende de aanwijzing van speciale beschermingszones en de vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen).
De gewestelijke natuurdoelen voldoen aan het Europese beleidskader, de doelstellingen van Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. Ze hebben een wetenschappelijke basis, maar houden zoveel mogelijk rekening met een maatschappelijke toets en al eerder gemaakte afspraken en beslissingen, bijvoorbeeld het SIGMA-plan voor de veiligheid en mobiliteit in het Scheldebekken.

Specifieke natuurdoelen per Natura 2000-gebied (S_IHD)

Om te weten in welke speciale beschermingszones in Vlaanderen inspanningen geleverd moeten werden voor welke soorten en habitattypes, werden de gewestelijke natuurdoelen verfijnd per Natura 2000-gebied. Dit zijn de specifieke natuurdoelen (formeel: specifieke instandhoudingsdoelstellingen of S-IHD's).
Per habitattype of soort wordt zowel een kwantiteits- als een kwaliteitsdoel vastgelegd voor elk Natura 2000-gebied. Het eerste geeft aan welke oppervlakte van een bepaald habitat of welke grootte van een populatie wordt nagestreefd. Het tweede geeft aan welke kwaliteitseisen (officieel "ecologische vereisten") worden gesteld aan het leefgebied van een soort of aan een habitattype. Daarbij werden acties aangegeven die als eerste moeten uitgevoerd worden ("de prioritaire inspanningen").
De S-IHD's werden vastgesteld op basis van een ecologische analyse, waarbij de maatschappelijke context in overweging wordt genomen. Dit werd per gebied neergeschreven in een rapport ("S-IHD rapport"). De verschillende onderdelen van dat rapport beschrijven de onderbouwing van de doelstellingen. Op basis van al deze informatie werden dan finaal de S-IHD voor het gebied in kwestie geformuleerd. Daarbij worden ook de prioritaire inspanningen (zie begrippenkader – bijlage 1) aangeduid die moeten worden geleverd om die doelen te kunnen bereiken.
Finaal werden alle specifieke natuurdoelen naast elkaar gelegd om te zorgen dat de som ervan paste binnen het kader van de gewestelijke natuurdoelen en, waar nodig werd er op basis van een model

herverdeeld binnen en tussen de gebieden om een maatschappelijk optimale verdeling te verkrijgen binnen de ecologische en juridische randvoorwaarden.
In 2014 werden op basis van deze S-IHD rapporten 36 zogenaamde gebiedsspecifieke aanwijzingsbesluiten ("S-IHD-besluiten") voor de Habitatrichtlijngebieden of clusters van Habitatrichtlijngebieden en de ermee overlappende Vogelrichtlijngebieden vastgesteld door de Vlaamse Regering. In deze besluiten wordt het gebied beschreven, de specifieke natuurdoelen aangegeven en de prioritaire inspanningen opgelijst. In 2016 volgde de voorlopige vaststelling van 3 S-IHD rapporten voor 3 Vogelrichtlijngebieden en werd het overlegproces opgestart voor het S-IHD rapport voor het Vogelrichtlijngebied IJzervallei. Hiermee zullen voor alle Natura2000-gebieden specifieke natuurdoelen vastgelegd worden of zijn.

1.2.2.3 Realiseren van Europese natuurdoelen

In de aanpak voor de realisatie van de natuurdoelen wordt een evenwicht gezocht tussen effectiviteit, efficiëntie en rechtvaardigheid. Daarbij dragen de sterkste schouders de zwaarste lasten, wordt gestreefd naar vrijwillige samenwerking en krijgt al wie wil meewerken inspraak over de wijze waarop de doelen gerealiseerd zullen worden.
De realisatie van de Europese natuurdoelen voor een speciale beschermingszone wordt verder geconcretiseerd in managementplannen Natura 2000. Alle uit te voeren en uitgevoerde acties en inspanningen worden hierin bijgehouden als een boekhouding. Het slaat zo de brug tussen het concrete werk op het terrein (de natuurbeheerplannen en de actieplannen voor een milieudruk) en het algemeen kader van het Vlaams Natura 2000-programma.
Natuurbeheerplannen leggen vast wie wat wanneer en waar doet op vlak van het beheer van habitattypes en leefgebieden van soorten (bv. een beheerplan van een privébos of een natuurreservaat). Actieplannen voor een milieudruk pakken specifieke milieuproblemen aan die de realisatie van de Europese natuurdoelen in een gebied verhinderen.
Bij de uitvoering op het terrein wordt, in voorkomend geval, ook rekening gehouden met de maatregelen die voorzien werden in vastgestelde soortenbeschermingsprogramma's en programmatische aanpakken ter vermindering van bepaalde milieudrukken.
De aanpak wordt geëvalueerd in een zesjaarlijkse cyclus op basis van de realisatiegraad van de natuurdoelen in het managementplan en in het Vlaams Natura 2000-programma. Het geheel wordt begeleid door een overlegproces. Dit overlegproces is tweeledig opgebouwd, waarbij op Vlaams niveau de Gewestelijke Overleginstantie (GOI) waakt over afspraken en procedures (Natura 2000-programma en managementplannen) en op het lokale niveau, in elk SBZ, overlegplatforms de concrete invulling ervan opvolgen. Daarbij worden zo weinig mogelijk extra procedures en formele verplichtingen bij het lokale niveau gelegd zodat dat niveau zich maximaal kan concentreren op de concrete realisaties op het terrein.
Om de doelen te bereiken moeten verschillende soorten maatregelen genomen worden door verschillende actoren in een gebied. Ook private eigenaars, gebruikers of beheerders vervullen hierbij een belangrijke rol.

1.2.2.4. Evalueren van de realisatiegraad van Europese natuurdoelen

Zowel de Vogel- als de Habitatrichtlijn vereisen dat de lidstaten rapporteren over de staat van instandhouding van de Europees te beschermen soorten en habitattypes. Gezien de grote diversiteit van habitattypes en soorten gebeurt dit op verschillende manieren. Er wordt verder gewerkt aan het efficiënt instellen van monitoringsnetwerken voor habitattypes, soorten van de Habitatrichtlijn, broedende vogelsoorten en overwinterende vogelsoorten.

Figuur 5: Overzicht Instandhoudingsbeleid

1.2.3 Beleidscyclus

De afgelopen jaren is hard gewerkt aan een nieuw kader voor de realisatie van de Europese natuurdoelen waarbij een trendbreuk wordt beoogd. Het nieuwe kader omvat een aantal nieuwe instrumenten zoals het natuurbeheerplan (in voorbereiding), de investeringssubsidies natuur (voorheen "quick wins"), de soortenbeschermingsprogramma's en een planmatige aanpak van de implementatie van de Europese natuurdoelen, met name via het Vlaams Natura 2000-programma en de managementplannen Natura 2000. Essentiële elementen van die trendbreuk zijn:

- elke betrokkene heeft duidelijkheid over de gestelde (tussen)doelen en het tempo waaraan die uitgevoerd moeten worden;
- elke eigenaar of terreinbeheerder krijgt de kans om op vrijwillige basis aan natuurbeheer te doen;
- er is aandacht voor zowel de inrichting en het beheer van de gebieden, als voor de externe milieudrukken en de noodzakelijke kwaliteitsverbetering;
- het proces is meetbaar, zodat de ambities en de aanpak tussentijds geëvalueerd en bijgestuurd kunnen worden.

In de periode 2014 – 2016 werden naast de klassieke inrichtingen via het instrument natuurinrichting en eerste inrichting van erkende reservaten, al 87 investeringsprojecten ("quick wins") goedgekeurd en/of uitgevoerd voor een bedrag van ca. 3.658 k.euro en werden 9 soortenbeschermingsprogramma's goedgekeurd.

De snelheid van de uitvoering van de maatregelen nodig voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen is mede afhankelijk van de beschikbare financiële middelen.
Het is de bedoeling het instandhoudingsbeleid uit te rollen via een iteratief proces van controleren, bijsturen, plannen en uitvoeren op verschillende niveaus: op het Vlaamse niveau via het Natura 2000-programma, op het niveau van de speciale beschermingszone via een managementplan Natura 2000, op het terrein via het natuurbeheerplan en gebiedsgerichte projecten waaronder inrichtingsprojecten, de soortenbeschermingsprogramma's en de programmatische aanpakken ter vermindering van bepaalde milieudrukken. Via een zesjarige cyclus moet voortdurende verbetering gegarandeerd worden. De kernelementen van deze aanpak zijn ook wettelijk vastgelegd in het natuurdecreet (via het wijzigingsdecreet van 9 mei 2014) en het Instandhoudingsbesluit van 20 juni 2014 (zie ook bijlage 2).
Het Natura 2000-programma vormt een algemeen kader dat de strategie in de praktijk brengt en gradueel de gewestelijke natuurdoelen wil bereiken. De belangrijkste functie van het programma is dan ook het bieden van samenhang en overzicht. Daarnaast verschaft het programma duidelijkheid over het beleid voor de komende periode, onder meer door het beschrijven van een richtinggevende en bindende taakstelling. Dat is noodzakelijk voor betrokkenen om hun beslissingen daarop af te stemmen.
Het traject naar 2050 wordt in regel afgelegd via zesjaarlijkse cycli. Aan het eind van elke cyclus wordt de focus en timing van het Vlaamse Natura 2000-programma geactualiseerd, waarbij tussendoelen en taakstelling voor de volgende cyclus bepaald worden. Dit gebeurt telkens het jaar na de monitoring en gaat gepaard met een evaluatie van de gewestelijke en specifieke natuurdoelen. Daaropvolgend worden ook de deelprogramma's per SBZ waar nodig bijgesteld, wat resulteert in een herziening van de managementplannen Natura 2000.

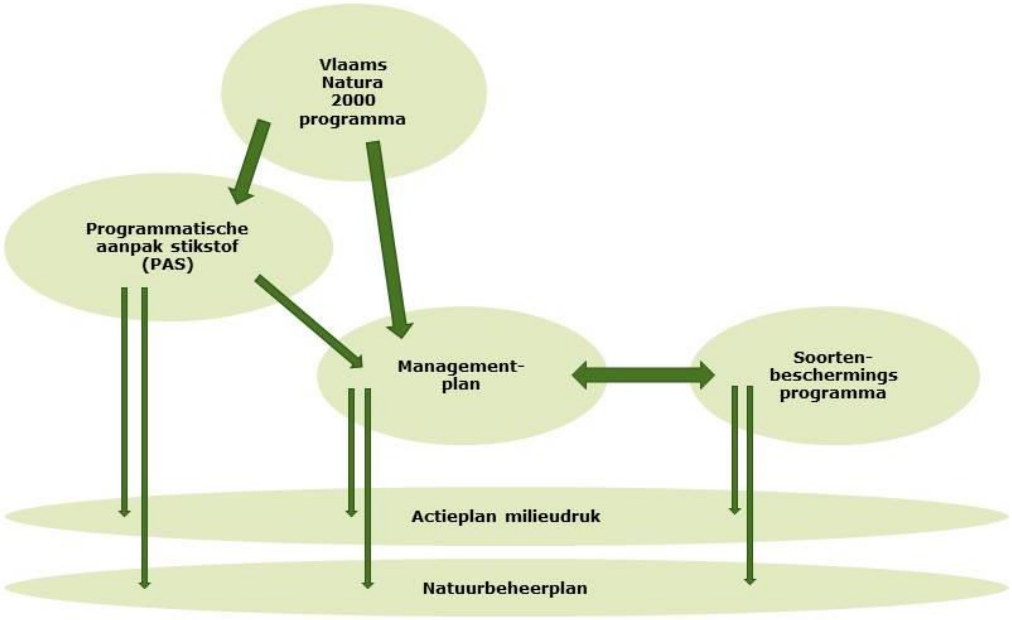

Figuur 6: Verhouding Natura 2000-programma, PAS, managementplan, soortenbeschermingsprogramma, actieplan milieudruk en natuurbeheerplan.

DEEL 2: TAAKSTELLING 2050

Via inrichting, beheer en bescherming (vergunningen en handhaving) wordt er al langer gewerkt aan een gunstige staat van instandhouding van speciale beschermingszones (SBZ). Deze aanpak is wettelijk verankerd. Maar beleidsmatig moet nog een aantal stappen gezet worden om te komen tot een sluitende aanpak voor het stopzetten van de achteruitgang en verbeteren van de toestand van de Europees te beschermen habitats en soorten. Het beleid stoelt op een wetenschappelijke en juridische basis zodat het rechtszekerheid biedt voor de betrokkenen. Bovendien moet het zo opgemaakt zijn dat het voor alle betrokkenen transparant en toepasbaar is.
Daarnaast moet op het terrein de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen verder uitgevoerd worden. Zoals wetgevend bepaald (artikel 7 van het natuurdecreet) moeten de maatregelen genomen in uitvoering van de Habitat- en Vogelrichtlijn rekening houden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met de regionale en lokale bijzonderheden. Dit is zeker relevant in Vlaanderen, met zijn intensieve landbouw, hoge bevolkingsdichtheid, verspreide bebouwing en bedrijvigheid en dicht transportnetwerk. Tegelijk heeft het Natura 2000 netwerk zelf een aanzienlijke welvaarts- en welzijnswaarde en zal de uitvoering van de instandhoudingsdoelstellingen deze nog verhogen.

2.1 STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

Voor deze planperiode zijn conform de regelgeving (zie ook bijlage 2) de drie strategische doelstellingen van toepassing.

SD 1. Het gradueel realiseren van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen
Dit strategisch doel omvat 2 luiken.

1. **Luik 1.** Het vervolledigen van het kader voor het bereiken en behouden van een gunstige regionale staat van instandhouding van Europees te beschermen habitats en soorten in Vlaanderen.

De G-IHD zijn niet gelijk aan de som van de doelen uit de S-IHD-besluiten, maar wel aan de som van de:

a) S-IHD voor alle habitat- en vogelrichtlijngebieden;
b) instandhouding van de actuele habitats en uitbreiding van bepaalde habitats buiten SBZ-H;
c) instandhouding en uitbreiding van de leefgebieden van de Europees te beschermen soorten, zowel binnen als buiten SBZ;
d) maatregelen van soortenbeschermingsprogramma's voor Europees te beschermen soorten in functie van de gunstige regionale staat van instandhouding.

Een deel van de instandhoudingsdoelstellingen moet dan ook buiten de SBZ's gerealiseerd worden. Dit houdt concreet in dat er duidelijkheid moet zijn over de zones, de toewijzing van de doelstellingen en de referentiewaarden voor de kwaliteit. Zowel om ecologische als socio-economische redenen is het belangrijk dat de volledige puzzel wordt gelegd.

2. **Luik 2.** Gebiedsgerichte, actieve en graduele implementatie van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen

Om het instandhoudingsbeleid daadwerkelijk op het terrein te realiseren wordt gefaseerd te werk gegaan. Tegen 2020 moeten minstens het bindend gedeelte van de taakstelling 2020 gerealiseerd worden. Hierbij moet aandacht zijn voor zowel de inrichting en het beheer van de gebieden als voor

de externe milieudrukken. Voor iedereen moet duidelijk zijn wat de engagementen zijn en welke de stand van zaken is om, indien nodig, bij te kunnen sturen. Alle actoren moeten ook gemotiveerd en gestimuleerd worden om mee de handen uit de mouwen te steken. Hiervoor moet het ontwikkeld instrumentarium voor de actieve implementatie uitgerold worden en onderzocht hoe de instrumentenmix nog verder afgestemd kan worden.

SD 2. Het vermijden of het stoppen van de verslechtering van de natuurkwaliteit en het natuurlijke milieu van de Europees te beschermen habitats en de leefgebieden van Europees te beschermen soorten.

SD 3. Het vermijden of het stoppen van de betekenisvolle verstoring van de Europees te beschermen soorten en hun leefgebieden. Deze twee doelstellingen hangen sterk samen. Om deze doelen te bereiken, moet er gezorgd worden voor de uitvoering van een transparant en rechtszeker kader voor de effectieve bescherming van de Europees te beschermen habitats en soorten.
Om de duurzaamheid van de aanwezige en ontwikkelde habitats en soorten te garanderen, is er nood aan een sluitende bescherming om te vermijden dat bepaalde activiteiten het bereiken van de doelen hypothekeren. Dit gebeurt met zogenaamd 'passief beleid', met instrumenten zoals milieueffectbeoordeling, passende beoordeling, vergunningverlening, advisering, handhaving.

Randvoorwaarde inzake opvolging

Een belangrijke randvoorwaarde voor de realisatie van deze 3 strategische doelen is de opvolging. Deze zal een beeld te scheppen van de feitelijke voortgang op het terrein en van de doelmatigheid van het Natura 2000 beleid. Het sluitstuk van het Natura 2000-programma is dan ook een performante monitoring van draagvlak, afspraken, uitvoering, resultaten en de doelmatigheid van de inspanningen. Deze is belangrijk om de vinger aan de pols te houden, om vertrouwen tussen de verschillende partijen op te bouwen en voortdurend te kunnen verbeteren. Het gericht opvolgen van informatie moet dan ook voeding geven aan de huidige en volgende cycli waarbij focus en timing van het Vlaams Natura 2000-programma kan geactualiseerd worden en waarbij tussendoelen en taakstelling voor de volgende cyclus bepaald worden.

DEEL 3. TAAKSTELLING 2020

3.1 TAAKSTELLING 2020

De strategische doelstellingen en de randvoorwaarde inzake opvolging worden vertaald in een aantal operationele doelstellingen. De realisatie van deze operationele doelstellingen gebeurt via een aantal acties. Onderstaand wordt elke operationele doelstelling kort omschreven. Ook wordt aangegeven op welke manier deze opgevolgd zullen worden tijdens deze planperiode.

SD 1 Het gradueel realiseren van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen

Luik 1. Het vervolledigen van het kader voor het bereiken en behouden van een gunstige regionale staat van instandhouding van Europees te beschermen habitats en soorten in Vlaanderen.

OD 1.1 Ruimtelijk expliciteren van de zones die moeten bijdragen tot de gunstige regionale staat van instandhouding

Het is de bedoelding om in fases de volledige G-IHD ruimtelijk te lokaliseren. Zo is duidelijk welke bijdrage elk SBZ-gebied moet leveren aan de regionale staat van instandhouding en welke bijdrage nog moet wordt geleverd door zones buiten dit netwerk. Dit komt neer op de aanduiding van zones waar instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsmaatregelen dienen gerealiseerd te worden. Deze zones omvatten enerzijds de zones voor de realisatie van Europees te beschermen habitats binnen en buiten de SBZ en anderzijds de afbakening van de actuele en tot doel gestelde leefgebieden van Europees te beschermen soorten binnen en buiten SBZ.

De zones waar instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsmaatregelen dienen gerealiseerd te worden, zijn geen speciale beschermingszones en worden ook niet automatisch als SBZ aangeduid.

OD 1.2 Toewijzen en operationaliseren van de doelen qua oppervlakte en kwaliteit voor Europees te beschermen habitats en soorten

Voor alle zones dienen de doelen gebiedsgericht toegewezen en uitgewerkt voor wat betreft de oppervlakte en de ecologische en milieukwaliteit, conform de G-IHD en de lokale staat van instandhouding (LSVI). Voor deze planperiode ligt de focus op het toewijzen en operationaliseren van de doelen voor de ontbrekende SBZ-V waarvoor actueel nog geen doelen zijn vastgesteld en alle Europees te beschermen soorten.

De ecologische en milieuparameters die gebruikt worden voor de beoordeling van de staat van instandhouding dienen inhoudelijk geactualiseerd te worden in overeenstemming met de aanbevelingen van de wetenschappelijke toetsingscommissie over de LSVI en met de Europese kaders en afspraken. Er wordt samen met de actoren binnen de Gewestelijke Overleginstantie bekeken hoe die actualisatie doorwerkt.

OD 1.3 Duidelijker maken van de relatie met de andere natuur in Vlaanderen

Naast Europese natuurdoelen zijn er ook andere biodiversiteitsdoelen. In het Instandhoudingsbesluit is verduidelijkt dat de realisatie van de Europese natuurdoelen onder meer via een globaal afwegingskader in evenwicht moet gebeuren met andere natuurwaarden. De operationele doelstelling binnen deze planperiode is de toepassing van het globaal afwegingskader (Bijlage 3) bij de allocatie van de doelen in de zoekzones en de managementplannen.

SD 1 Het gradueel realiseren van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen

Luik 2. Gebiedsgerichte, actieve en graduele implementatie van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen

OD 2.1 Actief en doelgericht implementeren van het instrumentarium

De actieve en doelgerichte inzet van de instrumenten voor de inrichting, het beheer en de uitbreiding van habitats en leefgebieden en van de bijhorende milieucondities is essentieel voor de realisatie van de Europese natuurdoelen. Naast de feitelijke uitvoering zal binnen deze planperiode het ontwikkelde instrumentarium voor actieve implementatie verder geoptimaliseerd worden, onder meer via onderlinge afstemming van instrumenten. Bij het actief realiseren van de gewenste milieucondities ligt de focus op de uitwerking van het water- en PAS beleid. Daarnaast worden tijdens deze planperiode nieuwe financieringsbronnen gezocht die moeten bijdragen aan de realisatie van de natuurdoelen.

OD 2.2 Maatregelen nemen tegen 2020 om de taakstelling 2020 te realiseren op het terrein m.i.v. het garanderen van de stand still.

Om de regionale gunstige staat van instandhouding daadwerkelijk op het terrein te realiseren, wordt gefaseerd te werk gegaan. Tegen 2020 moeten naast de stand still voor alle Europees te beschermen habitats en soorten, conform de natuurregelgeving, de volgende tussendoelen gerealiseerd worden:

- 16 van de 47 Europees te beschermen habitattypes verkeren in een gunstige staat of zijn verbeterd ten opzichte van 2007 (zie bijlage 5);
- voor alle habitattypes en richtlijnsoorten samen zijn in 2020 70% van de inspanningen operationeel, zodat alle habitats en soorten in een gunstige staat van instandhouding kunnen worden gebracht. Voor soorten is dit doel verder vertaald: voor de soorten waarvoor een extra oppervlakte leefgebied nodig is, is 1/3 (33 %) van de extra oppervlakte leefgebied gerealiseerd door inrichting en beheer.

Om deze bovenstaande tussendoelen te bereiken, moeten tegen 2020 alle bindende prioritaire inspanningen (hoger ‘acties 2020’ genoemd) uit de verschillende versies van de managementplannen Natura 2000 operationeel zijn, moeten beheerplannen opgemaakt en bijgesteld worden, moeten de nodige beheer- en inrichtingsacties gebeuren en moet een aantal soortenbeschermingsprogramma’s in uitvoering zijn. Met de bindende prioritaire inspanningen wordt bedoeld deze die nodig zijn om de 16 habitats in 2020 in verbeterde of gunstige staat te brengen ofwel omdat ze nodig zijn voor het lokaal garanderen van stand still van habitats en/of soorten (zie bijlage 6.).

OD 2.3 Realiseren van meer samenwerking met de verschillende actoren met het oog op het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen

Een belangrijk principe bij de implementatie is dat "de sterkste schouders de zwaarste lasten" dragen. Dat betekent concreet dat de overheden (met inbegrip van de lokale overheden) en de erkende terreinbeherende verenigingen de benodigde maatregelen maximaal zelf realiseren.

Binnen deze planperiode wordt bovendien het Vlaams (Gewestelijk overleginstantie) en gebiedsgericht overleg (overlegplatforms) over Natura 2000 voortgezet en geoptimaliseerd. Daarnaast wordt ingezet op het formaliseren van de samenwerking met alle partners in het overleg, ook via informele werkgroepen, en het samen zoeken naar gezamenlijke en geïntegreerde inzet van instrumenten. Daartoe worden ook acties ondernomen om de kennis en capaciteit van alle actoren verder te verhogen.

OD 2.4 Periodiek opvolgen en rapporteren van de inspanningen voor actieve en passieve implementatie van de instandhoudingdoelstellingen en het bereiken van de regionaal gunstige staat van instandhouding, m.i.v. de aspecten van het natuurlijk milieu

Met het oog op de evaluatie worden afspraken, maatregelen en resultaten op een uniforme en open manier opgevolgd en gerapporteerd.
Doelstelling voor deze planperiode is tweejaarlijks een stand van zaken te geven en op het einde een eindrapportage in functie van de opstelling van het Natura 2000-programma voor de volgende planperiode.

OD 2.5. Verder uitbouwen van een doelmatige monitoring

Om de regionale staat van instandhouding van de habitats en soorten op te volgen en de trends te detecteren worden de huidige leemtes en tekorten gedetecteerd. Op basis daarvan wordt een plan van aanpak uitgewerkt met het oog op een samenhangend systeem van monitoring van de habitats en de soorten.

SD 2. Het vermijden of het stoppen van de verslechtering van de natuurkwaliteit en het natuurlijke milieu van de Europees te beschermen habitats en de leefgebieden van Europees te beschermen soorten

en

SD 3. Het vermijden of het stoppen van de betekenisvolle verstoring van de Europees te beschermen soorten en hun leefgebieden

OD 3.1. Het verder realiseren van de stand still voor alle Europees te beschermen habitats en soorten, conform de natuurregelgeving

De stand still van de kwantiteit en kwaliteit van de Europees te beschermen habitats en de leefgebieden van de Europees te beschermen soorten is volgens de regelgeving al langer van toepassing. Vandaar dat de doestelling geformuleerd is als " het verder realiseren van". Met stand still wordt de stand still conform de natuurregelgeving bedoeld.

OD 3.2 Ter beschikking stellen en communiceren van tools en beoordelingskaders voor de bescherming van de Europees te beschermen habitats en soorten

De passende beoordeling en de handhaving vormen belangrijke instrumenten voor het garanderen van de stand still. De afgelopen jaren is actief gewerkt aan een effectievere, transparantere en billijkere toepassing van de passende beoordeling, onder meer via a) de omzendbrief LNE/2015/1 die de draagwijdte, opbouw en procedure toelicht; b) de ontwikkeling van een voortoets, die per effectgroep aanduidt wanneer een passende beoordeling nodig is; c) het instrument van de praktische wegwijzer, die per effectgroep een leidraad biedt op vlak van evaluatie van de impact en d) een centralisatie van de advisering van de passende beoordeling door het ANB.

De operationele doelstelling voor deze planperiode is de verdere uitwerking van de voortoets en de praktische wegwijzers voor de belangrijkste effectgroepen tegen eind 2017. Daarnaast is de doelstelling voor deze planperiode de uitwerking en uitvoering van een vormingsprogramma voor alle betrokken doelgroepen. Om de naleving van het wettelijk kader op te volgen wordt het ANB handhavingsplan jaarlijks geëvalueerd en desgevallend bijgestuurd.

OD 3.3 Duidelijkheid geven over de lange termijn aanpak van de verschillende milieudrukken

De actuele milieudrukken bemoeilijken in belangrijke mate het bereiken van de gunstige staat van instandhouding voor een aantal Europees te beschermen habitats en soorten.
De gewestelijke prioriteit wordt op dit moment gelegd bij de uitrol van het beleid inzake de impact van stikstofdeposities.

In uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn heeft de Vlaamse Regering op 23 april 2014 een reeks speciale beschermingszones (SBZ's) definitief aangewezen, en er de instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en prioriteiten voor vastgesteld. Tevens werd beslist de stikstofproblematiek aan te pakken via een programmatische aanpak en zo een bijdrage te leveren aan de realisatie van de IHD.
De programmatische aanpak stikstof heeft als doel een beleid te ontwikkelen om de stikstofdepositie op de SBZ's terug te dringen, waarbij (nieuwe) economische ontwikkelingen mogelijk blijven en het niveau van de stikstofdepositie op SBZ toch stelselmatig daalt. Op die wijze wenst Vlaanderen het realiseren van de Europese natuurdoelstellingen in evenwicht te brengen met een economische realiteit.
Per speciale beschermingszone werd een inschatting gemaakt van het effect van de bronnen die bijdragen tot de stikstofdeposities en het verschil tot de Kritische Depositiewaarde (KDW). Daaruit blijkt dat de afstand tot de KDW erg divers en meestal ook zeer groot is. Ook de bijdrage van de sectoren verschilt sterk van SBZ tot SBZ. Het is niet mogelijk de KDW te bereiken door een beleid te voeren gericht op de impact veroorzaakt door één sector. Dus zet het beleid in op een versnelde en duurzame reductie van stikstofemissies zonder de KDW als een op zich staand doel voorop te stellen.

De programmatische aanpak zal worden afgestemd op de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen en beloopt diverse programmaperiodes. De eerste programmaperiode loopt tot en met 2031 en is verdeeld in twee planperiodes met name: 2020 – 2025 en 2026 – 2031.

De noodzaak en aanpak voor een programmatische aanpak voor andere milieudrukken wordt onderzocht.

Randvoorwaarde inzake opvolging

OD 4.1. Systematisch bijhouden van basisgegevens voor de analyse en evaluatie van het Natura 2000-instandhoudingsbeleid

Een eerste belangrijk operationele doelstelling van deze planperiode is om te zorgen dat basisinformatie gericht en gestandaardiseerd verzameld wordt. Er moet een aanpak uitgewerkt worden voor het bijhouden van de gemaakte afspraken, de uitvoering, de resultaten en het draagvlak. Het gaat hierbij om de inspanningen (onder meer budgettair) en resultaten voor het bereiken van de doelstellingen, maar ook om de globale socio-economische impact en de impact op het natuurbehoud dat niet is gerelateerd aan het instandhoudingsbeleid. Daarnaast is het doel om voor elk van de bestaande meetnetten na te gaan hoe deze ook gericht kunnen worden op de Europese natuurdoelstellingen, zodat synergiën mogelijk worden. Hierbij wordt tevens inzicht geboden in de werking en de samenhang van deze meetnetten. Binnen deze planperiode wordt de afstemming van deze meetnetten ook uitgerold op het terrein.

OD 4.2. Analyseren en evalueren van de verzamelde gegevens over het Natura 2000-beleid in functie van het bijsturen ervan en van het opmaken van het volgende Natura 2000-programma

Het eerste luik van deze operationele doelstelling is het periodiek opvolgen en rapporteren van de geraamde uitgaven voor de planperiodeen de stand van zaken van de uitvoering van het Natura 2000-programma. Bij deze tweejaarlijkse rapportage wordt een overzicht geboden van de acties die nog uitgevoerd moeten worden tijdens de plancyclus, van de globale socio-economische impact van de uitvoering van het Natura 2000-programma en van de impact op het natuurbehoud dat niet is gerelateerd aan het instandhoudingsbeleid. Het tweede luik is de voorbereiding van de volgende cyclus waarbij de focus en timing kunnen geactualiseerd worden en waarbij tussendoelen en taakstelling bepaald worden en eventueel de strategie wordt bijgestuurd.

OD 4.3. Opvolgen van de doelmatigheid van de bescherming van de Europees te beschermen habitats en soorten

Ter bevordering van de consistente doorwerking van de passende beoordeling in de vergunningverlening werd op 20 februari 2015 de omzendbrief LNE/2015/1 uitgevaardigd (Belgisch Staatsblad 27 februari 2015). Tevens worden ondersteunende instrumenten ter beschikking gesteld (voortoets, praktische wegwijzers, …) Het ANB zet de ontwikkeling van de ondersteunende instrumenten verder, in overleg met de gebruikers en evalueert de omzendbrief en de ondersteunende instrumenten in 2017 met het oog op eventuele bijsturingen.

OD 4.4. Het evalueren van de huidige G-IHD en desgevallend de S-IHD in 2019 op basis van de rapportage inzake de staat van instandhouding en de resultaten van OD 4.1.

Conform de beslissingen van de Vlaamse Regering liggen de G-IHD en de S-IHD vast tot 2020, zal een evaluatie plaats vinden en kunnen deze eventueel bijgesteld worden in een volgende planperiode na een evaluatie in 2019.

3.2 TAAKSTELLING 2020 EN 2050

De regionale gunstige staat van instandhouding moet bereikt zijn in 2050 (taakstelling 2050). Het proces om deze te bereiken gaat zoals hoger beschreven uit van een gefaseerde en iteratieve aanpak. Tegen 2020 moet een aantal tussendoelen (taakstelling 2020) gerealiseerd worden zoals deze beschreven zijn in OD. 2.2.
De bindende taakstelling voor de 16 habitats (verder 'habitats 2020' genoemd) wordt verder beschreven in bijlage 5, met opgave van de openstaand saldi op Vlaams niveau op basis van de inventaris die opgemaakt werd in functie van de voorbereiding van de managementplannen.

3.3 BINDENDE EN RICHTINGGEVEND GEDEELTE TAAKSTELLING 2020

Conform de regelgeving wordt in dit programma een onderscheid gemaakt tussen een bindend gedeelte en een richtinggevend deel van de taakstelling (artikel 50ter, § 3 van het natuurdecreet). Het bindend gedeelte is het deel van de inspanningen dat tijdens de programmacyclus in kwestie moet worden gerealiseerd, en het richtinggevend deel is het deel van de inspanningen waarvan de realisatie tijdens de programmacyclus in kwestie wordt nagestreefd en dat geheel of gedeeltelijk in een latere cyclus kan worden gerealiseerd. **De taakstelling 2020 is omschreven in OD 2.2.**
Het bindend gedeelte van de taakstelling 2020 omvat:

- **de stand still voor alle Europees te beschermen habitats en soorten, conform de natuurregelgeving**
- **16 van de 47 Europees te beschermen habitattypes verkeren in een gunstige staat of zijn verbeterd ten opzichte van 2007 (zie bijlage 5).**

Het overige deel van de taakstelling is richtinggevend. De maatregelen nodig om dit deel van de taakstelling te realiseren, kunnen reeds in deze planperiode opgestart worden of verder lopen (indien reeds in planning of uitvoering), maar deze hoeven niet uitgevoerd te zijn tegen 2020. Dit betekent dat er wel maatregelen mogen genomen worden voor de realisatie van het richtinggevend deel van de taakstelling. Concreet betekent dit dat

a) er in de verplichte fase geen dwingende maatregelen zullen genomen worden om het richtinggevend deel van de taakstelling te realiseren;
b) conform de regelgeving op terreinen van overheden en erkende terreinbeherende verenigingen ook maatregelen moeten genomen worden voor de realisatie van het richtinggevend deel van de taakstelling.

De geraamde uitgaven voor deze planperiode (zie bijlage 4) is opgesteld op basis van de taakstelling 2020.
Met stand still conform de regelgeving worden de bepalingen van artikel 8 en in het bijzonder deze van artikel 50 ter, §2, 2° en 3° van het natuurdecreet bedoeld:

- *2° het vermijden of het stoppen van de verslechtering van de natuurkwaliteit en het natuurlijke milieu van de Europees te beschermen habitats en de leefgebieden van Europees te beschermen soorten, ter uitvoering van artikel 36ter, §1, van dit decreet;*
- *3° het vermijden of het stoppen van de betekenisvolle verstoring van de Europees te beschermen soorten en hun leefgebieden, ter uitvoering van artikel 36ter, §2.*

Om het bindend gedeelte van de taakstelling te realiseren, moeten tegen 2020 een deel van de prioritaire inspanningen opgenomen in de S-IHD-besluiten in uitvoering zijn of uitgevoerd zijn. Het gaat om 397 prioritaire inspanningen (opgenomen in bijlage 37 bij de regeringsbeslissing van 23 april 2014

en hernomen in bijlage 6) die noodzakelijk zijn voor het bereiken van de gunstige of verbeterde staat van instandhouding van de habitats 2020 tegen 2020 of om lokaal stand still te garanderen. Verder worden deze de bindende prioritaire inspanningen genoemd.
De inspanningen die onder het richtinggevend deel vallen en waarvoor een eigen tijdspad vastgelegd is in beslissingen van de Vlaamse Regering, volgen de timing van de initiële beslissingen. Het gaat bijvoorbeeld om Linkerscheldeoever en het geactualiseerd Sigmaplan (zie MvT bij het decreet van 9 mei 2014 tot wijziging van de regelgeving inzake natuur en bos, Stuk **2424** (2013-2014) – Nr. 1, blz 48). De beleidsnota stelt ter zake: '*De 2015- en 2020-projecten van het geactualiseerde Sigmaplan maken integraal deel uit van de taakstelling 2020 en worden in uitvoering gebracht'.*

3.4 RELATIE TUSSEN VLAAMS NATURA 2000-PROGRAMMA EN DE MANAGEMENTPLANNEN NATURA 2000

Bij het uitwerken van die taakstelling op niveau van de speciale beschermingszone dient er voor gezorgd te worden dat wordt bijgedragen aan het bindend gedeelte van het Vlaams Natura 2000 programma. Het managementplan Natura 2000 bevat daarom een taakstelling die bestaat uit de inspanningen met betrekking tot het natuurbehoud, die nodig worden geacht voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen tijdens de plancyclus in kwestie.
Op gebiedsniveau worden daartoe bindende acties opgenomen in de inspanningsmatrix die noodzakelijk zijn voor de realisatie van het bindend gedeelte van het Vlaams Natura 2000-programma. Een managementplan Natura 2000 beschrijft voor elke Speciale Beschermingszone de realisatie van de doelen en prioritaire inspanningen zoals vastgelegd in het betrokken S-IHD-besluit. Daarbij wordt het bindend en richtinggevend gedeelte van de taakstelling 2020 en van de taakstelling 2050 van het Vlaams Natura 2000 programma vertaald op maat van elke Speciale Beschermingszone. Het Natura 2000 programma is zodoende sturend bij de opmaak van de managementplannen.
De managementplannen Natura 2000 bevatten daartoe onder meer de inspanningsmatrix, de openstaande saldi en de richtkaart:

- De inspanningsmatrix bevat de acties die invulling geven aan de prioritaire inspanningen. In de inspanningsmatrix wordt voor elke actie de status aangegeven met de categorieën 'op te starten', 'in onderzoek', 'plan in opmaak', 'plan beschikbaar', 'in uitvoering' en 'uitgevoerd';
- De openstaande saldi resulteren uit het verschil tussen de oppervlaktedoelen en de doelen onder passend beheer;
- De richtkaart bevat (onder meer) de locatie van de actuele habitats, de doelen onder passend beheer en de zoekzones. Deze elementen vormen samen de basis voor de planning van de gefaseerde realisatie van de doelen.

Daarnaast bevatten de managementplannen Natura 2000 ook een aanzet tot raming van de budgettaire impact.

In de managementplannen Natura 2000 en daarnaast minstens jaarlijks worden de inspanningsmatrix (met status voor elke actie) en de openstaande saldi geactualiseerd als rapportage in functie van de voortgangsbewaking. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de bindende prioritaire inspanningen en de habitats 2020 en de overige acties en habitats. De overlegplatforms in elke Speciale Beschermingszone bereiden met deze elementen een update van het managementplan Natura 2000 voor. In volgende paragrafen wordt dit concreter uitgewerkt voor het bindend en richtinggevend gedeelte van de taakstelling 2020.
Bijlage 5 bevat een analyse op regionaal niveau van de oppervlaktedoelstellingen voor de habitats, de extra leefgebieden, de openstaande saldi en de inspanningsmatrixen, met onderscheid tussen de het bindend en richtinggevend gedeelte van de taakstelling 2020. Deze analyse is gebaseerd op de

inventaris opgesteld in 2014 en 2015 ter voorbereiding van de eerste planversie van de managementplannen Natura (MP 1.1).

3.5 BINDEND GEDEELTE VAN DE TAAKSTELLING 2020

Voor de habitats 2020 dienen tegen 2020 de volledige oppervlaktedoelen onder passend beheer gebracht. De openstaande saldi en de ruimtelijke weergave in de richtkaart vormen de basis voor de concrete planning en inzet van de instrumenten voor inrichting en beheer door de verantwoordelijke actoren.
Aan de bindende prioritaire inspanningen en habitats 2020 moet in de werking van het Agentschap voor Natuur en Bos en de andere verantwoordelijke actoren via de inzet van instrumenten en de concrete werk- en budgetplanning prioriteit gegeven worden aan de bindende prioritaire inspanningen en habitats 2020. Het Agentschap voor Natuur en Bos stimuleert actief de verantwoordelijken voor de bindende acties 2020 en de beheerders van habitats 2020 met het oog op een tijdige realisatie.
De stand still wordt, naast de genoemde bindende prioritaire inspanningen, ook gerealiseerd door het zogenaamde passief beleid. Het Agentschap voor Natuur en Bos stimuleert de verantwoordelijke actoren (zoals vergunningverlenende overheden) eveneens actief tot de implementatie van het passief beleid.

3.6 RICHTINGGEVEND GEDEELTE VAN DE TAAKSTELLING 2020

Voor de opvolging van de overige delen van de taakstelling, die richtinggevend zijn, worden dezelfde instrumenten gebruikt als voor de taakstelling 2020 en weergegeven in de managementplannen Natura 2000: de inspanningsmatrix (met status voor elke actie), de openstaande saldi en de richtkaart. De rapportage op het niveau van de deelgebieden en de richtkaart geven richting bij het gebiedsgericht stellen van prioriteiten voor de inzet van instrumenten en middelen door de verantwoordelijke actoren. De prioriteit gaat in het algemeen naar deelgebieden met

- het hoogste aandeel actueel habitat niet onder passend beheer in relatie tot het openstaand saldo,
- het hoogste aantal prioritaire inspanningen en daarbinnen het hoogste aandeel met status ‘op te starten’, ‘in onderzoek’, ‘plan in opmaak’, ‘plan beschikbaar’,
- de grootste oppervlaktes te realiseren extra leefgebieden.

Op het niveau van de Speciale Beschermingszone moet dit echter afgewogen worden met de lokale opportuniteiten en knelpunten en met de socio-economische belangen. Bovendien moet maximale afstemming en integratie nagestreefd worden met de bindende prioritaire inspanningen en habitats 2020. Deze elementen dienen overlegd binnen de overlegplatforms in elke Speciale Beschermingszone.
De toetsingscriteria voor de opvolging en prioriteitstelling zijn vervat in de taakstelling zelf:

- Voor alle Europees te beschermen habitats en soorten samen moet in 2020 70% van de inspanningen operationeel zijn, zodat alle habitats en soorten tegen 2050 in een gunstige regionale staat van instandhouding kunnen worden gebracht.
- Tegen 2020 wordt een voldoende oppervlakte onder passend beheer gebracht. Het gaat om:
    - voor de overige habitats (habitats 2050): het aandeel van de oppervlakte dat passend moet worden beheerd in 2020 om voor alle habitats samen aan 70% van de oppervlakte te komen in 2020;

- voor de soorten: voor de soorten waarvoor een extra oppervlakte leefgebied nodig is, wordt 1/3 (33 %) van de extra oppervlakte leefgebied gerealiseerd.

DEEL 4. ACTIES EERSTE CYCLUS

Volgende acties zijn noodzakelijk om het instandhoudingsbeleid in de praktijk te realiseren. De acties zijn gegroepeerd per strategische en operationele doelstelling. Bij elke actie wordt indicatief (en dus niet limitatief) aangegeven wie de actoren zijn.

SD 1. HET GRADUEEL REALISEREN VAN DE GEWESTELIJKE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Luik 1. Het vervolledigen van het kader voor het bereiken en behouden van een gunstige regionale staat van instandhouding van Europees te beschermen habitats en soorten in Vlaanderen.

Operationele doelstelling 1.1: Ruimtelijk expliciteren van de zones die moeten bijdragen tot de gunstige regionale staat van instandhouding

Actie 1	**Aanduiden van zones voor de realisatie van IHD en IHM buiten SBZ tegen 1 januari 2019 en opmaken programma inzake managementplannen voor deze zones en het statuut van de IHD buiten SBZ.**
Omschrijving	IHD = instandhoudingsdoelstellingen / IHM = instandhoudingsmaatregelen De G-IHD voorzien dat naast de instandhouding van de actuele habitats en de actuele leefgebieden van de Europees te beschermen soorten ruwweg de helft van de instandhoudingsdoelstellingen voor bos buiten SBZ gerealiseerd moeten worden, evenals een behoorlijk aandeel doelstellingen voor soorten. Aangezien de aanwijzingsbesluiten enkel de zones binnen SBZ beslaan, is hier dus geen duidelijke lokalisatie. Tegen eind 2017 wordt een programma opgesteld voor de aanduiding van zones waar instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsmaatregelen dienen gerealiseerd te worden buiten de speciale beschermingszones en van de opmaak van managementplannen voor deze zones. Volgens de regelgeving dient de Vlaamse Regering nadere regels te bepalen betreffende de procedure voor de aanduiding van deze zones teneinde deze zones voor 1 januari 2019 aan te duiden. Dit programma bevat naast criteria voor een prioriteitenstelling van de opmaak van managementplannen en een tijdsplanning, ook een kader rond het statuut van deze zones. De opstelling van dit

	programma verhindert niet dat de bestaande maatregelen voor de instandhouding van de actuele habitats en de actuele leefgebieden verder toegepast blijven.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: INBO, GOI.

Actie 2	**Afbakenen van leefgebieden voor de Europese te beschermen soorten en andere relevante soorten en opmaken plan van aanpak gebruik van deze afbakeningen tegen medio 2018**
Omschrijving	De ligging van de actuele leefgebieden van Europees te beschermen soorten, van vogelsoorten van open, kwalitatieve weilandcomplexen en van de potentiële (leef)gebieden van de Europees te beschermen soorten waarvoor bijkomende oppervlakte leefgebied nodig is, moet binnen en buiten SBZ gekend zijn, omdat dit een belangrijke basis vormt voor de plaatsing van Europese natuurdoelen. Een gerichte inzet van middelen (beheerplannen, verwerving, subsidies, beheerovereenkomsten, …), van soortbeschermingsprogramma's en voor wat de Europees te beschermen soorten betreft binnen SBZ, de passende beoordeling en mogelijk zoekzones zijn hierbij belangrijk. De actuele leefgebieden van de Europees te beschermen soorten worden op een onderbouwde manier afgebakend en dit conform de LSVI-criteria. Hierbij worden aanvullend 2 kaders uitgewerkt; - een afsprakenkader om de benodigde bijkomende oppervlaktes leefgebieden conform de Gewestelijke Instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren, via soortenbeschermingsprogramma's, via managementplannen of andere instrumenten waaronder projecten; - een kader van hoe moet omgegaan worden met de leefgebieden (status, passieve bescherming onder meer i.k.v. stand still, vergunningverlening, …) en de bijkomende oppervlaktes leefgebieden, zowel binnen (i.k.v. passende beoordeling) als buiten SBZ. Een actueel leefgebied buiten SBZ kan een zone zijn waar conform de natuurregelgeving instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsmaatregelen dienen gerealiseerd te worden. Tegen medio 2018 worden volgende resultaten verwacht: - beleidsmatig bruikbare leefgebiedkaarten (m.i.v. de relevante potentiële leefgebieden) per Europees te beschermen soort + de vogelsoorten van open, kwalitatieve weilandcomplexen (zowel binnen als buiten SBZ); - een hanteerbare set van ecologische vereisten per Europees te beschermen soort als tool voor het passief beleid.
Actoren	Trekkers: INBO en ANB. Indicatieve actoren: GOI.

Actie 3	Opmaken van een kader rond het statuut van de zoekzones
Omschrijving	Tegen eind 2017 wordt een kader opgesteld en besproken met de actoren over het statuut en de sturende rol van de zoekzones. Dit kader moet een antwoord bieden op de vraag hoe er met de zoekzones omgegaan wordt , hoe binnen die zoekzones de implementatie zal gestuurd worden om tot een lokale GSVI te komen en wat de relatie is met het globaal afwegingskader.
Actoren	Trekkers: INBO en ANB. Indicatieve actoren: GOI.

Operationele doelstelling 1.2: Toewijzen en operationaliseren van de doelen qua oppervlakte en kwaliteit voor Europees te beschermen habitats en soorten

Actie 4	Het uitwerken van een kader voor Europees te beschermen soorten inzake de relatie tussen de soortenaspecten van de Europese Biodiversiteitstrategie, de doelen voor soorten i.k.v Pact 2020, de soortenbeschermingsprogramma's en OD. 2.2.
Omschrijving	Een plan van aanpak m.b.t. het opstellen van het kader wordt uitgewerkt tegen eind 2017 en omschrijft de relatie tussen de beoogde resultaten van het pakket van maatregelen voor soorten en de soortendoelen i.k.v. Europese Biodiversiteitsstrategie (50% van de soortenbeoordelingen moeten in EU een verbeterde staat hebben). Dit pakket omvat a) de PACT 2020 doelstelling (zie OD. 2.2. -het onder correct beheer brengen van 70% van de totale doeloppervlakte voor de soorten), b) de reeks soortenbeschermingsprogramma's en c) de doelstellingen voor de soorten zowel deze waarvoor een extra oppervlakte leefgebied nodig is (zie OD 2.2 - (33 %) van de extra oppervlakte leefgebied wordt tegen 2020 gerealiseerd door inrichting en beheer) als voor de stand-still van de leefgebieden van de soorten (zie 2.2.) Er wordt, rekening houdende met de afbakening van de leefgebieden in uitvoering van actie 2, een stappenplan uitgewerkt in verband met de screening van de bestaande beheerplannen in functie van het behouden en het bereiken van de gunstige staat van instandhouding zowel regionaal als gebiedsgericht.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: alle eigenaars en gebruikers, alle administraties, provincies en gemeenten

Actie 5	Opmaken bijkomende S-IHD besluiten voor SBZ-V
Omschrijving	De vaststelling van de instandhoudingsdoelen voor de SBZ-V waarvoor dit nog niet is gebeurd is wenselijk in functie van de rechtszekerheid binnen deze zones en het bijdragen aan het verder realiseren van de volledige taakstelling van de G-IHD. Voor 4 van deze 5 gebieden ('BE2217310 – Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer', 'BE 2301336 Schorren en polders van de Beneden-Schelde', 'BE2300222 De Kuifeend en Blokkersdijk – deel De Kuifeend' en 'BE2500831 – IJzervallei') zijn rapporten opgemaakt volgens de structuur van de S-IHD-rapporten. Deze zullen een gelijkaardig overlegproces doorlopen en de op basis van die rapporten tot stand gekomen S-IHD's zullen voor einde 2016 aan de Vlaamse Regering voor goedkeuring voorgelegd worden. Voor de SBZ's 'BE 2301336 Schorren en polders van de Beneden-Schelde', 'BE2300222 De Kuifeend en Blokkersdijk – deel De Kuifeend' en 'BE2217310 – Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer' is de stap van de eerste principiële goedkeuring door de Vlaamse regering al gezet. Voor het SBZ 'BE2524317 – Kustbroedvogels te Zeebrugge-Heist' zijn de instandhoudingsdoelstellingen reeds goedgekeurd, doch op een andere manier dan voor alle andere gebieden.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: INBO, GOI, betrokken administraties

Actie 6	Opmaken van 4 soortenbeschermingsprogramma's (SBP) per jaar en implementeren van deze SBP's
Omschrijving	Het bereiken van de gunstige staat van instandhouding van een aantal Europees te beschermen soorten vergt specifieke maatregelen binnen en buiten SBZ. Voor deze soorten wordt een afzonderlijk overlegtraject voorzien dat eindigt in een door de minister vastgesteld soortbeschermingsprogramma SBP's moeten worden opgemaakt voor de Vlaamse prioritaire en Europese te beschermen soorten. Dit gaat om 107 G-IHD-soorten, evenals 37 overige Vlaamse prioritaire soorten (zie bijlage 8). Er is een prioriteringslijst inzake de soortenbeschermingsprogramma's opgemaakt (zie bijlage 7). Vanaf 2015 tot en met 2020 zullen elk jaar vier soortbeschermingsprogramma's dit traject doorlopen. De SBP's worden geïmplementeerd via de inzet van diverse instrumenten zoals de natuurbeheerplannen, de beheerovereenkomsten, investeringsprojecten natuur (ISN), gebiedsgerichte projecten (uitvoering besliste projecten en opstarten nieuwe projecten), natuurinrichting en landinrichting spoor 2.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: GOI, provincies en Vlaamse administraties.

Actie 7	Opstellen en actualiseren van uniforme set referentiewaarden voor abiotiek en biotiek tegen einde 2017
Omschrijving	1. Om een gunstige lokale staat van instandhouding te kunnen bereiken moet aan alle ecologische — zowel abiotische als biotische — vereisten met inbegrip van de relaties van de habitats en soorten met het milieu (lucht, water, bodem, vegetatie enz.). worden voldaan. In een aantal situaties kan dit betekenen dat de milieudrukken ter hoogte van habitats verminderd moeten worden tot een bepaald niveau. De zogenaamde 'kritische grenswaarde' kan hierbij in de effectbeoordeling gebruikt worden. Deze kritische grenswaarde is de maximaal toelaatbare milieudruk per eenheid van oppervlakte of volume voor een bepaald habitattype of leefgebied zonder dat er – volgens de huidige kennis – verandering in de biodiversiteit optreedt op lange termijn en/of het behoud/herstel naar de beoogde gunstige lokale staat van instandhouding gehypothekeerd wordt. Het INBO heeft een eerste inventaris gemaakt van een reeks bestaande milieudrukken en deze afgezet tegen de kritische grenswaarden die bekend zijn uit de literatuur of kunnen afgeleid worden uit de realiteit op het terrein. In 2015 werd een vervolgonderzoek (INBO, Meetnet abiotiek Natura 2000 habitattypen grondwater, oppervlaktewater en atmosferische depositie) opgestart om voor de meest relevante effectgroepen een eenvormige set van referentiewaarden inzake kritische milieubelasting uit te werken. De set referentiewaarden wordt besproken in de wetenschappelijke begeleidingscommissie. De wetenschappelijke toetsing van de set gebeurt door een onafhankelijke expertgroep (WTC). Deze commissie bereidt de besluitvorming rond de referentiewaarden voor met oog op advisering door de GOI m.h.o. op doorwerking in de acties 14 en 24. 2. De rapporten voor het bepalen van de lokale staat van instandhouding (LSVI) voor de Europees te beschermen habitats en de Europees te beschermen soorten zijn een noodzakelijk instrument voor de implementatie van de EU Habitatrichtlijn. Tijdens het implementatietraject is beslist dat na elke zesjaarlijkse rapportage van de toestand van soorten en habitattypen (door het INBO) aan de EU een evaluatie en aanpassing van de LSVI mogelijk is. Daarbij moeten ook de bevindingen van een wetenschappelijke toetsingscommissie en nieuwe wetenschappelijke inzichten verwerkt worden.
Actoren	Trekker: INBO. Indicatieve actoren: ANB, VMM, GOI, wetenschappelijke begeleidingscommissie, WTC

Actie 8	Toepassen van het globaal afwegingskader bij het opmaken en uitvoeren van managementplannen en beheerplannen

Omschrijving	In het Instandhoudingsbesluit (Art 3 § 2) wordt verduidelijkt dat het Vlaams Natura 2000-programma “een globaal afwegingskader” dient te bevatten. Dit globale afwegingskader omvat conform de regelgeving 2 luiken: 1. een onderling afweging bij het plaatsen van natuurdoelen van de ecologische vereisten van zowel de Europees te beschermen habitattypes, van de Europees te beschermen soorten als van de soorten die typisch zijn voor een Europees te beschermen habitat; 2. een afweging voor soorten van regionaal belang bij de realisatie van instandhoudingsdoelstellingen voor boshabitats ten aanzien van ecologische vereisten voor vogelsoorten die karakteristiek zijn of vaak voorkomen in grotere, open en natuurkwaliteitsvolle weilandcomplexen (namelijk Roodborsttapuit, Wulp en Grutto en de habitattypische soorten Graspieper, Paapje, Tureluur en Watersnip). Naast dit globaal afwegingskader mag conform het hoger vermelde uitvoeringsbesluit het gradueel realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen van de boshabitats voor de speciale beschermingszone of –zones niet leiden tot een betekenisvolle verslechtering of betekenisvolle achteruitgang van de vegetaties van regionaal belang zoals opgenomen in een bijlage bij dit uitvoeringsbesluit. Het globaal afwegingskader is bijgevoegd als bijlage 3 bij dit programma.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: GOI.

SD 1. HET GRADUEEL REALISEREN VAN DE GEWESTELIJKE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Luik 2. Gebiedsgerichte, actieve en graduele implementatie van de instandhoudingsdoelstellingen

Operationele doelstelling 2.1: Actief en doelgericht implementeren van het instrumentarium

Actie 9	**Uitwerken van een methodiek om de uitvoering van de managementplannen te focussen op de bindende taakstelling 2020.**
Omschrijving	Bij het uitwerken van die taakstelling op niveau van de speciale beschermingszone dient er voor gezorgd te worden dat gefocust wordt op het bindend gedeelte van het Vlaams Natura 2000 programma. Hiertoe wordt tegen eind 2017 een methodiek met hoofdlijnen inzake deze focus uitgewerkt. De uitgangspunten van deze methodiek zijn: 1. het maximaal gebruik maken van het instrument van het natuurbeerplan (zie ook acties 18 en 19); 2. het maximaal benutten van de vrijwillige fase van het Managementplan, die minstens 2 jaar duurt. 3. De vertrekbasis voor de concrete planning per SBZ zijn de huidige situatie, de “distance to target” (openstaande saldi) van de bindende en richtinggevende taakstelling en de prioritaire inspanningen. Deze worden voor elk SBZ in het overlegplatform besproken waarbij telkens in volgorde de stand van zaken, de beschikbare middelen, de relatie met andere plannen zoals stroomgebiedbeheerplannen, het draagvlak en de haalbaarheid (“de kans op uitvoering”), de timing van het opstarten van de uitvoering. Op basis daarvan wordt een inschatting van het draagvlak en de haalbaarheid verkregen en vindt een gebiedsgerichte prioriteitenstelling plaats. Er wordt een prioriteitenlijst opgemaakt en afgetoetst die rekening houdt met het bindend en richtinggevend gedeelte van de taakstelling 2020 (zie paragrafen 2.3.1 en 2.3.Z). Het engagement van de betrokken uitvoerende actoren dient hierbij ook bevestigd.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: GOI.

Actie 10	**Optimaliseren en formaliseren van de uitgewerkte instrumentenmix tegen medio 2017**

Omschrijving	De instrumentenmix bevat alle bestaande instrumenten die geschikt zijn om in te zetten in functie van rechtstreekse inrichting en beheer van habitats en leefgebieden en het realiseren van de bijhorende milieucondities. De instrumentenmix wordt geoptimaliseerd onder meer via verdere afstemming (project wetsintegratie Fase 2, instrumentendecreet). Deze actie hangt samen met actie 22.
Actoren	Trekkers: ANB, Departement Omgeving en VLM. Indicatieve actoren: GOI.

Actie 11	**In beeld brengen en ontwikkelen van innovatieve financieringstechnieken**
Omschrijving	Een evidente randvoorwaarde voor het realiseren van het Natura 2000-programma is de beschikbaarheid van een toereikend budget. Binnen de natuurbudgetten is gezocht naar efficiëntiewinsten en meer focus op Natura 2000. Ook zal onderzocht worden hoe een betere koppeling gelegd kan worden met andere beleidsdomeinen (zie actie 18). Innovatieve financieringstechnieken kunnen op de middellange termijn een belangrijke aanvulling bieden op de budgetten. Hierbij wordt er naar gestreefd om de ecosysteemdiensten die Natura 2000 levert (bv. waterzuivering, waterberging, recreatie, koolstofopslag, …) te valoriseren. Een eerste stap (tegen eind 2017) naar de inzet van innovatieve financieringstechnieken is een onderzoek naar de mogelijkheden. Daarna zal, indien blijkt dat er bepaalde mogelijkheden zijn, gestart worden met de ontwikkeling van een aantal instrumenten die inspelen op de ecosysteemdiensten die geleverd worden binnen het Natura 2000 netwerk.
Actoren	Trekker: ANB, Departement Omgeving, VMM . Indicatieve actoren: natuurbeheerders andere administraties zoals Dep LN

Actie 12	**Activeren van andere dan Vlaamse middelen (EU middelen: LIFE, PDPO, Interreg)**

Omschrijving	Naast de focus op IHD binnen het natuurbudget wordt getracht om ook maximaal externe financiering aan te spreken. Traditioneel worden hiervoor de middelen in het kader van LIFE en PDPO ingezet. Verder zal er ook gekeken worden naar de mogelijkheden die er liggen binnen Interreg en de Europese structuurfondsen. Daarnaast introduceerde de Europese Investeringsbank recent een nieuw financieel instrument, genoemd National Capital Financing Facility (NCFF). NCFF is erop gericht investeringen in natuurlijk kapitaal die opbrengsten kunnen genereren of kosten kunnen besparen te ondersteunen. Er wordt op dit moment onderzocht op welke manier dit instrument een rol zou kunnen spelen bij de realisatie van de IHD. Dit hangt nauw samen met actie 11. Het Prioritised Action Framework (PAF) zal geactualiseerd worden om deze middelen in kaart te brengen.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: andere administraties zoals VLM, Departement L&V, natuurbeheerders, …, EU

Operationele doelstelling 2.2: Maatregelen nemen tegen 2020 om de doelen 2020 te realiseren op het terrein m.i.v. het garanderen van de stand still

Actie 13	**Opstarten van en het uitvoeren prioritaire inspanningen in functie van de taakstelling 2020:**
Omschrijving	De prioritaire inspanningen die bij de goedkeuring van de specifieke instandhoudingsdoelstellingen (S-IHD) zijn aangemerkt als belangrijk voor stoppen/voorkomen achteruitgang of verbetering instandhouding tegen 2020/2050, worden in het Managementplan 1.1 na de gebiedsgerichte prioriteitenstelling op basis van de methodiek zoals beschreven in actie 9, geconcretiseerd tot acties. Volgens de methodiek om de uitvoering van de Managementplannen te focussen op de bindende taakstelling 2020 (zie actie 9) zal een gebiedsgerichte prioriteitenstelling van de prioritaire inspanningen rekening houdende met de bindende prioritaire inspanningen opgesomd in bijlage 6, gebeuren die lokaal afgetoetst wordt. De eventuele inzet van de instrumenten die voortvloeien uit de verplichtende fase van de managementplannen (bv. onteigeningsplan) wordt samen met de actoren op gebiedsniveau onderzocht. Op Vlaams niveau wordt de stand van zaken van de uitvoering van de bindende prioritaire inspanningen opgevolgd. Indien de uitvoering van de acties niet verloopt conform de taakstelling, kan Vlaanderen ingrijpen. Samen met de doelgroepen wordt voor deze situatie een kader voor uitgewerkt tegen begin 2017.
Actoren	Indicatieve actoren: VLM, ANB, VMM, provincies, gemeenten, regionale landschappen.

Actie 14	**Opmaken plan van aanpak tegen medio 2018 inzake het aanduiden actiegebieden milieudruk, en het uitvoeren verbeteren milieuconditie**
Omschrijving	De vaststelling van actiegebieden is in regel nodig voor de realisatie van de taakstelling inzake de toestand van het natuurlijk milieu voor de speciale beschermingszone of -zones in kwestie. De actiegebieden gelden voor een bepaald milieueffect of een groep van relevante milieu-effecten. De actiegebieden dienen om de milieucondities binnen de betrokken speciale beschermingszone(s) te verbeteren, maar ze kunnen ook liggen buiten die speciale beschermingszone(s). In afwachting van de afbakening van actiegebieden kunnen steeds initiatieven genomen worden om de goedgekeurde prioritaire inspanningen en de daarmee samenhangende acties uit te voeren. De regulering van de milieudrukken zal hoofdzakelijk gebeuren via andere beleidsvelden, inzonderheid het milieuhygiëne- en waterbeleid. Hierbij wordt voor het waterbeleid maximaal gebruik gemaakt van de overlegstructuren van de CIW**. De actiegebieden** zijn gebieden waarbij op een slimme en doelmatige manier voorziene investeringen en budgetten geoptimaliseerd en gericht ingezet worden. De actiegebieden vormen geen beoordelingsgrond voor vergunningsaanvragen, noch voor de opmaak van een passende beoordeling. Actiegebieden kunnen gefaseerd afgebakend worden en samen sporen met bestaande en/of besliste aanpak. Teneinde de prioritaire acties die samenhangen met de prioritaire inspanningen te kunnen realiseren en te faciliteren, kan na overleg met de relevante actoren per SBZ een inrichtingsnota opgesteld/worden, om de prioritaire acties te kunnen realiseren, en dit met inbegrip van de het noodzakelijke flankerend beleid. Voor de realisatie van de taakstelling inzake de toestand van het natuurlijk milieu worden in overleg met de betrokken actoren actiegebieden voorgesteld op basis van relevante milieueffecten en beschikbaar onderbouwend studiemateriaal. Tegen medio 2018 wordt een aanpak uitgewerkt voor de vaststelling van actiegebieden en de realisatie van de prioritaire inspanningen inzake de milieuconditie. Met deze actie geeft het Vlaams Natura 2000-programma invulling aan de opdracht voor de aanduiding van de actiegebieden milieudruk beschreven in artikel 50septies, § 4, tweede lid, van het natuurdecreet en art. 10 van het Instandhoudingsbesluit van 20 juni 2014. Volgens art. 6, 5°, d) van het Instandhoudingsbesluit dienen deze opgenomen in de richtkaart als onderdeel van het managementplan Natura 2000 voor zover hiervoor wetenschappelijke data beschikbaar en gekend zijn.
Actoren	Indicatieve actoren: ANB, VMM, VLM, CCVB, Departement Omgeving, Departement L&V, Departement MOW, provincies, regionale landschappen, gemeenten, GOI.

Actie 15	**Onder beheer brengen van doelen via update en opmaak natuurbeheerplannen**
Omschrijving	In het kader van de opmaak van het Managementplan Natura 2000 1.1 is een screening gebeurd van de terreinen van de sterkste schouders. De volgende jaren wordt actief ingezet om zoveel mogelijk van de openstaande saldi onder passend beheer te brengen, zoals vastgesteld in een goedgekeurd beheerplan, of daarmee vergelijkbare plannen, waarbij de focus ligt op de doelstellingen 2020. Op basis van de oefening in het kader van de voorbereiding van de managementplannen wordt een programma (welke beheerplannen + wanneer + wie) opgesteld om samen met de verschillende beheerders voor de onderzochte gebieden de bestaande beheerplannen overeenkomstig aan te passen en om nieuwe beheerplannen op te maken. Daarnaast wordt samen met de verschillende partners een strategie uitgewerkt voor het bereiken van de andere beheerders die nog niet gevat zijn in het MP 1.1. Jaarlijks wordt een stand van zaken opgemaakt van de voortgang van de update en opmaak van nieuwe beheerplannen. Deze stand van zaken wordt gerapporteerd aan de overlegplatformen .
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: GOI, administraties, provincies en gemeenten.

Actie 16	**Gericht beheer en inrichting uitvoeren op het terrein**
Omschrijving	In deze actie is alle feitelijke realisatie van IHD op het terrein door inrichting en beheer door diverse actoren vervat. Dit handelt niet enkel over de uitvoeren van de beheerplannen, zowel bestaande als aangepaste, maar ook over projecten die IHD-realiseren (LIFE-projecten, geactualiseerd Sigmaplan, natuurinrichtingsprojecten). Er moet niet gewacht worden op de resultaten van actie 15 om IHD op terrein te realiseren. De middelen die hiervoor nodig zijn, zijn terug te vinden in Bijlage 4 met de geraamde uitgaven voor de uitvoering van het programma het herstelbeheer in het kader van de PAS.
Actoren	Trekkers: ANB, VLM, erkende terreinbeherende verenigingen, gemeenten

Actie 17	**Jaarlijks lanceren oproep subsidies voor investeringen**
Omschrijving	Sinds 2015 wordt een oproepsysteem voor projecten gebruikt dat zich zowel richt op privé, openbaar als terreinbeherende verenigingen. Deze oproep vormde de inspiratie voor een wettelijke regeling in kader van de nieuwe figuur van natuurbeheerplannen. De jaarlijkse projectoproep en de procedure zijn opgenomen in het voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering betreffende de subsidiëring van de planning, de ontwikkeling en de uitvoering

	van het geïntegreerd natuurbeheer. Natuurlijke personen, privaatrechtelijke rechtspersonen en besturen kunnen een projectsubsidie bekomen voor het uitvoeren van éénmalige of in de tijd beperkte maatregelen die gericht zijn op het ontwikkelen van een hogere natuurkwaliteit of het verbeteren van het natuurlijk milieu met het oog op het behalen van een natuurstreefbeeld. De lijst van goed te keuren projecten wordt jaarlijks voorgelegd aan de minister ter beslissing.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: terreineigenaars en –gebruikers.

Operationele doelstelling 2.3: Realiseren van meer samenwerking met de verschillende actoren met het oog op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen

Actie 18	**Afsluiten en opvolgen samenwerkingsovereenkomsten (SO) met actoren**
Omschrijving	Om de doelstellingen van het Natura 2000-programma te realiseren moeten de krachten gebundeld worden. Zowel andere overheden als de doelgroepen(vertegenwoordigers) kunnen bijdragen op verschillende manieren zoals : - de inrichting en beheer van bepaalde oppervlakten habitat en leefgebied; - de uitwerking en realisatie van acties rond bepaalde milieucondities; - de coördinatie van de implementatie in bepaalde deelgebieden; - de monitoring van inspanningen en resultaten; - de uitwisseling van gegevens en informatie; Voor de realisatie van deze bijdragen worden met organisaties met een werking op Vlaams niveau samenwerkingsovereenkomsten afgesloten. Met 14 actoren zijn globale, overkoepelende samenwerkings-overeenkomsten inzake de realisatie van instandhoudingsdoelstellingen afgesloten. De ontbrekende samenwerkingsovereenkomsten worden gefinaliseerd. Daarnaast gebeurt er jaarlijks tot tweejaarlijks een evaluatie en update van de gemaakte afspraken. Tegen eind 2017 wordt verder in beeld gebracht wat andere overheden gebiedsgericht via bestaande of nieuwe instrumenten kunnen doen om IHD's en andere natuurdoelen te realiseren.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: doelgroepen, administraties, provincies en gemeenten, andere administratieve overheden.

Actie 19	**De implementatie van instandhoudingsdoelstellingen via andere beleidsdomeinen en –niveaus versterken**

Omschrijving	Verschillende andere overheden gaan actief en gebiedsgericht aan de slag met verschillende instrumenten (bv. landinrichting, stroomgebiedsbeheerplannen, beheerplannen, RUP's, …). Daarnaast zijn er allerhande subsidiesystemen om gebruikers en beheerders van een gebied te stimuleren om aan natuurbehoud te doen. Er zal gebiedsgericht en verkenning plaats vinden over de koppeling van deze instrumenten en subsidies aan de realisaties van instandhoudingsdoelstellingen. Een gezamenlijke oefening tegen eind 2017 met de verschillende actoren moet leiden tot een beter en meer systematisch beeld van de instrumenten en concrete maatregelen.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: alle relevante administraties in het bijzonder VLM , VMM, entiteiten van het Beleidsdomein MOW, provincies, gemeenten, andere administratieve overheden.

Actie 20	**Gebiedsgericht overleg in het kader van de uitvoering van het Vlaams Natura 2000-programma verder uitvoeren**
Omschrijving	In het instandhoudingsbeleid wordt veel aandacht geschonken aan overleg. Op Vlaams niveau gebeurt het overleg via de gewestelijke overleginstantie (GOI), verschillende werkgroepen onder meer deze met de betrokken administraties en bilateraal overleg binnen de VO. In het kader van de uitwerking van de managementplannen zijn in elke SBZ overlegplatforms opgericht. Het bestaande platform moet uitgroeien tot een 'een ontmoetingsplek' op SBZ niveau om informatie- en ervaring op gebiedsniveau uit te wisselen tussen alle partners. Het is ook de plaats waar het gebiedsgericht overleg over de uitwerking en uitvoering van concrete acties wordt uitgewerkt om opgenomen te worden in de managementplannen. De vorm en uitwerking van de platformwerking wordt gebiedsgericht uitgewerkt en afgesproken op basis van een centraal afsprakenkader.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: alle gebruikers, eigenaars en beheerders, alle relevante administraties in het bijzonder VLM , VMM, entiteiten van het Beleidsdomein MOW, provincies, gemeenten, andere administratieve overheden,

Actie 21	**Uitwerken en uitvoeren van capaciteitsversterkend programma voor partners**
Omschrijving	De actoren die engagementen kunnen opnemen of die met de gevolgen ervan geconfronteerd worden, zijn in het overleg betrokken zowel op Vlaams niveau, op SBZ-niveau als op deelgebiedsniveau. Belangrijk is dat iedereen die aan tafel zit de nodige kennis bezit. Bovendien is ook voor de implementatie op het terrein een grote kennis noodzakelijk. Voor de administratieve overheden betreft deze actie enkel de uitbouw van kenniscapaciteit. De afgelopen jaren zijn middelen voorzien voor de doelgroepen in het kader van het IHD-overleg. Een van de vaststellingen is dat de diversiteit in kennis en noden van de actoren groot is. Een duidelijkere en programmatische aanpak rond capaciteitsversterking van de partners en doelgroepen, via ondersteuning op basis van normen, en rekening houdende met bestaande ondersteuningsinitiatieven is noodzakelijk voor de volgende jaren. In 2017 wordt het plan van aanpak voorgesteld.

Actoren	Trekkers; ANB, Natuurinvest. Indicatieve actoren: doelgroepen, administraties, provincies, gemeenten

Operationele doelstelling 2.4: Periodiek opvolgen en rapporteren van de inspanningen voor actieve en passieve implementatie van de instandhoudingdoelstellingen en het bereiken van de regionaal gunstige staat van instandhouding, m.i.v. de aspecten van het natuurlijk milieu

Actie 22	Update managementplannen (MP) Natura 2000
Omschrijving	Het managementplan Natura 2000 is het instrument waarmee de gebiedsgerichte voortgang van de implementatie van de instandhoudingsdoelstellingen wordt aangestuurd en bijgehouden (zie ook actie 9). Het eerste managementplan bevat een inventaris van de stand van zaken. De volgende jaren wordt dit gebiedsgericht geactualiseerd. Er wordt een algemene aanpak inzake de fasering en update van de Managementplannen voor de verschillende gebieden uitgewerkt evenals een kader voor de aanpak inzake de prioritaire inspanningen en de daaruit of daarmee voortvloeiende of samenhangende prioritaire acties.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: doelgroepen, administraties, provincies, gemeenten, andere administratieve overheden.

Actie 23	**Opvolgen van de gerichte inzet van instrumenten voor actieve implementatie**
Omschrijving	De taakstelling maakt een onderscheid tussen het tussendoel 2020, met bindend karakter (zoals vermeld in OD 2.5), en het bereiken van de gunstige regionale staat van instandhouding. Anderzijds vereist ook het einddoel al in deze planperiode het realiseren van maatregelen. In de voortgangsrapportage over het Natura 2000 programma wordt een overzicht opgemaakt van de inzet van de instrumenten i.f.v.de taakstelling met onderscheid tussen de inzet voor de taakstelling 2020 dan wel taakstelling gunstige regionale staat van instandhouding.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: GOI, administraties, provincies, gemeenten, andere administratieve overheden.

Operationele doelstelling 2.5. Verder uitbouwen van een doelmatige monitoring

Zie acties 29 en 30.

SD 2. HET VERMIJDEN OF HET STOPPEN VAN DE VERSLECHTERING VAN DE NATUURKWALITEIT EN HET NATUURLIJKE MILIEU VAN DE EUROPEES TE BESCHERMEN HABITATS EN DE LEEFGEBIEDEN VAN EUROPEES TE BESCHERMEN SOORTEN, TER UITVOERING VAN ARTIKEL 36TER, § 1 VAN HET NATUURDECREET

Actie 24	Verder uitwerken van het instrument passende beoordeling
Omschrijving	De passende beoordeling (PB) is door de goedkeuring van de IHD volledig van aard veranderd. In plaats van terug te kijken naar de situatie bij aanmelding (en dus in hoofdzaak actueel habitat), is nu de referentiebasis de gunstige lokale staat van instandhouding en wat daarvoor nodig is. Om de adviesverlening te stroomlijnen zijn volgende instrumenten opgemaakt/in opmaak: 1. De applicatie voortoets is een online instrument dat de initiatiefnemer/vergunningverlenende overheden de mogelijkheid geeft om vooraf in te schatten wat de mogelijke implicaties zijn van een ingreep op de SBZ's en de daarin aanwezige habitats en soorten. Voorlopig is enkel de depositiescan beschikbaar via www.voortoets.be. Er wordt werk gemaakt van het gefaseerd inbouwen van de soorten; 2. Het opmaken van praktische wegwijzer beoogt om per effectgroep een wegwijzer uit te werken met onder meer een beoordelingskader, grenswaarden, milderende maatregelen, monitoring i.k.v. de PB. Het wordt een dynamisch document dat op basis van nieuwe inzichten en kennis aangevuld en aangepast zal worden. Trajecten zijn opgezet om voor alle thema's een wegwijzer uit te werken. De verdere ontwikkeling van zowel de voortoets als de praktische wegwijzer PB verloopt in overleg met experten en doelgroepen. Tegen eind 2017 zijn de verschillende praktische wegwijzers voor de belangrijkste effectgroepen ter beschikking.
Actoren	Trekker; ANB, INBO, Departement Omgeving. Indicatieve actoren: alle vergunningverlenende overheden, VMM en andere administratieve overheden, GOI.

Actie 25	**Uitwerken en uitvoeren van capaciteitsversterkend programma voor vergunningverleners, adviesinstanties en projectontwikkelaars over procedures, ontwikkelde tools en beoordelingskaders i.k.v. passende beoordeling**
Omschrijving	Er worden acties uitgewerkt en uitgevoerd rond vorming over de ontwikkelde tools en beoordelingskaders i.k.v. de passende beoordeling. Samen met de betrokken administraties, overheden en middenveldorganisaties worden j structurele afspraken

	gemaakt rond de wijze waarop informatie en vorming rond passende beoordeling worden verstrekt. Voor deze actie wordt qua doelgroepen in eerste instantie gemikt op organisaties met een werking op Vlaams niveau.
Actoren	Trekkers: ANB, Natuurinvest, AMV. Indicatieve actoren: doelgroepen, adviesinstanties, administraties, provincies, gemeenten, andere administratieve overheden, landbouwsector, Voka/Unizo.

Operationele doelstelling 3.1. Het verder realiseren van de stand still voor alle Europees te beschermen habitats en soorten en Operationele doelstelling 3.3. Duidelijkheid geven over de lange termijn aanpak van de verschillende milieudrukken

Actie 26	**Onderzoek naar noodzaak van programmatisch aanpakken relevante milieudrukken**
Omschrijving	Er wordt een definitieve programmatisch aanpak uitgewerkt voor stikstofdeposities. Naast stikstofdeposities zijn er echter nog verschillende andere milieudrukken die een impact hebben op realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Er wordt tegen medio 2019 onderzoek en overleg gevoerd over de noodzaak van de opstart van een programmatische aanpak voor andere milieudrukken dan stikstofdepositie.
Actoren	Trekkers: VMM, INBO, ANB. Indicatieve actoren: Departement Omgeving, Departement L&V, VLM, VITO, ILVO.

RANDVOORWAARDE INZAKE OPVOLGING

Operationele doelstelling 4.1: Systematisch bijhouden van basisgegevens voor de analyse en evaluatie van het Natura 2000 instandhoudingsbeleid

Actie 27	**Uitbouwen van een datasysteem voor het instandhoudingsbeleid**

Omschrijving

Een goede monitoring is cruciaal om de voortgang van het Natura 2000-programma te bewaken en een efficiënte inzet van middelen te waarborgen. ER wordt gemeten gedurende het verloop van het proces en niet enkel op het einde. Dat laat toe tussentijds te evalueren en voortdurend te verbeteren. De factoren die worden opgevolgd zijn:
- afspraken: in welke mate wordt de taakstelling op lokaal en Vlaams niveau ingevuld via contracten rond inrichting & beheer en milieucondities?
- uitvoering: worden de maatregelen qua inrichting & beheer en qua milieucondities volgens afspraak uitgevoerd?
- resultaten: worden de vooropgestelde resultaten daadwerkelijk bereikt?
- draagvlak: hoe waarderen sectoren en administratie de aanpak van de implementatie op lokaal en Vlaams niveau?
- randvoorwaarden in verband met het verzamelen, de controle en het gebruik van de monitoringdata.

Er wordt gemeten op 3 ruimtelijke niveaus: Vlaanderen, SBZ en natuurterrein.

Ruimtelijk		Vlaanderen	(Deel)gebied	Natuurterrein
Planniveau		Vlaams Natura 2000 Programma	Managementplan Natura 2000	Natuurbeheerplan
Monitoring	Afspraken	Engagementen	Toegewezen prioritaire acties	IHD onder contract
	Uitvoering	Uitvoering engagementen	Uitvoering prioritaire acties	Gevoerd beheer
	Resultaten	Regionale staat van instandhouding + abiotische parameters	Lokale staat van instandhouding + abiotische parameters	Biotische en abiotische indicatoren
Relevantie		Pact 2020 en rapportering EC	passende beoordeling en bijsturen Managementplan	Beleid financiering inrichting/beheer en bijsturen beheerplan

Er wordt een datasysteem uitgebouwd dat zorgt voor de ontsluiting van de IHD-monitoring- en rapportage

Actoren	Trekkers: ANB, INBO, VMM, VLM, Departement Omgeving (MMIS). Indicatieve actoren: doelgroepen.

Actie 28	**Opstellen en uitvoeren van het onderzoeksprogramma Natura 2000 in samenwerking met het INBO**
Omschrijving	Relevante onderzoeksvragen in functie van Natura 2000 worden gedetecteerd. Een onderzoeksprogramma wordt jaarlijks opgesteld en uitgevoerd. De GOI kan proactief suggesties ter zake overmaken. De uitvoering wordt begeleid met aandacht voor uniforme methodieken, terugvloeien ruwe data naar de overheid en kennisdeling.
Actoren	Trekkers: ANB, INBO.

Actie 29	**Uitvoeren van de habitat- en soortenmonitoring**
Omschrijving	Het doel van de monitoring is om de regionale staat van instandhouding van de habitats en soorten op te volgen en de trends te detecteren. Er wordt een plan van aanpak uitgewerkt tegen eind 2017 inzake een samenhangend systeem van monitoring van de habitats en de soorten.
Actoren	Trekker habitats: INBO. Trekker soorten: INBO. Indicatieve actoren: ANB.

Actie 30	**Afstemmen van de bestaande monitoringsmeetnetten abiotiek op de Natura 2000 behoeften**
Omschrijving	Het meetnet natuurlijk milieu omvat 4 deel-meetnetten: grondwater, oppervlakte water, N-depositie en bodem. Voor elk van deze bestaande meetnetten zal tegen medio 2018 een revisie gebeuren en zullen de nodige aanpassingen worden doorgevoerd in functie van de IHD-vraagstelling.
Actoren	Trekkers: INBO, ANB, VMM. Indicatieve actoren: VLM.

Actie 31	**Coördineren en afstemmen van monitoring i.f.v. biodiversiteit en milieuconditie**
Omschrijving	Er wordt een plan van aanpak voor de monitoring uitgewerkt waarin duidelijk wordt gemaakt hoe de monitoring in functie van IHD/niet-IHD natuur en de noodzakelijke milieucondities m.i.v. monitoring herstelbeheer zal plaatsvinden en hoe deze op elkaar zal worden afgestemd, en dit voor de verschillende niveaus (Vlaams, gebiedsgericht, beheermonitoring) en per actor (INBO, ANB, terreinbeheerders). In het plan van aanpak wordt ook opgenomen hoe de opvolging van het uitgewerkt plan wordt georganiseerd.

Actoren	Trekkers: INBO, ANB, VLM, VMM, ILVO, Departement MOW. Indicatieve actoren: andere administraties, doelgroepen

Actie 32	**Uitwerken globale socio-economische impact analyse**
Omschrijving	Voor de realisatie van de IHD moeten maatregelen genomen worden met een socio-economische impact. Deze impact wordt via de aanpak tot een minimum beperkt en de resterende impact wordt zo goed mogelijk globaal in kaart te gebracht. Het tweejaarlijkse voortgangsrapport over het Vlaams Natura 2000 programma bevat een overzicht van de globale socio-economische impact van de uitvoering van het Vlaams Natura-2000-programma m.i.v. de baten en de impact op het natuurbehoud dat niet is gerelateerd aan het instandhoudingsbeleid. Een eerste plan van aanpak voor de opmaak van de globale socio-economische impact analyse wordt opgemaakt in 2017.
Actoren	Trekkers: ANB. Indicatieve actoren: Dep L&V, betrokken sectoren: GOI.

Operationele doelstelling 4.2: Analyseren en evalueren van de verzamelde gegevens over het Natura 2000 beleid in functie van het bijsturen ervan en van het opmaken van het volgende Natura 2000 programma

Actie 33	**Opmaken tweejaarlijks voortgangsrapport Natura 2000**
Omschrijving	Ten minste om de twee jaar wordt een voortgangsrapport Vlaams Natura 2000-programma opgesteld. De Gewestelijke Overleginstantie (GOI) is belast met de opmaak van het voortgangsrapport. Het voortgangsrapport bevat een overzicht van de stand van zaken van de uitvoering van het Natura 2000 programma, een opgave van de nog uit te voeren acties in de programmacyclus en een overzicht van de ingezette middelen. In het voortgangsrapport wordt tevens een overzicht geboden van de globale socio-economische impact van de uitvoering van het Vlaams Natura 2000-programma, de uitvoering van het Handhavingsplan Natura 2000 (een onderdeel van de bestaande en toekomstige handhavingsplannen van het ANB) en de impact op het natuurbehoud dat niet gerelateerd is aan het instandhoudingsbeleid.
Actoren	Trekkers: GOI, ANB, INBO.

Actie 34	**Evalueren van het voorliggende programma met het oog op het voorbereiden en uitschrijven van het volgende Vlaams Natura 2000 programma**
Omschrijving	Na de goedkeuring van het voorliggend programma 2016 – 2020 start een traject ter evaluatie van het programma in 2019, ten aanzien van de taakstelling 2020, en de voorbereiding van het Natura 2000 programma voor de volgende cyclus. Dat traject is gebaseerd opbouwen van de evaluatiecyclus is een afzonderlijk project in het traject van de voorbereiding. Focus en timing, tussendoelen en taakstelling voor de volgende cyclus worden gaandeweg scherp gesteld en de strategie wordt eventueel bijgestuurd. Dit traject wordt voorbereid en afgelegd in overleg met de GOI.

Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: GOI

Operationele doelstelling 4.3. Opstarten van het opvolgen van de doelmatigheid van de bescherming van de Europees te beschermen habitats en soorten

Actie 35	**Onderzoek uitvoeren naar de doorwerking van de passende beoordeling bij vergunningverlener**
Omschrijving	De mate waarin de passende beoordelingen doorwerkt in de vergunningverlening zal worden opgevolgd. Hierover wordt gerapporteerd en er wordt geëvalueerd. Als het nodig is, wordt er bijgestuurd om de doelmatigheid en de doorwerking van het instrument te verhogen.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: vergunningverleners, GOI.

Operationele doelstelling 4.4. Het evalueren van de huidige G-IHD en desgevallend de S-IHD in 2019 op basis van de rapportage inzake de staat van instandhouding en de resultaten van OD. 4.1.

Actie 36	**Evaluatie van de instandhoudingsdoelstellingen**
Omschrijving	Conform de beslissingen van de Vlaamse Regering liggen de G-IHD en de S-IHD vast tot 2020 en kunnen deze eventueel bijgesteld worden voor een volgende planperiode na een evaluatie in 2019. Bij deze evaluatie wordt onder meer rekening gehouden met de nieuwe LSVI. Er wordt een plan van aanpak voorgelegd aan de GOI tegen eind 2017.
Actoren	Trekker: ANB. Indicatieve actoren: GOI.

BRONNEN

Agentschap voor Natuur en Bos & Instituut Natuur- en Bosonderzoek. (2016). *Natura 2000 in Vlaanderen. Habitattypes.* Geraadpleegd op 14 januari 2016 via https://www.natura2000.vlaanderen.be/habitattypes.

Anselin A., Devos K., Vermeersch G., Stienen E & T. Onkelinx (2013). *Toelichting bij het opstellen van de rapportage in het kader van artikel 12 van de Vogelrichtlijn en status van vogelsoorten met instandhoudings-populatiedoelen en van typische vogelsoorten van Natura 2000 habitattypes.* Brussel, Instituut voor Natuur-en Bosonderzoek, INBO.2014.1567208.

Europese Unie. (2011). *Onze levensverzekering, ons natuurlijk kapitaal: een EU biodiversiteitsstrategie voor 2020*. Mededeling van de Commissie. Brussel, Europese Commissie COM 244.

Heidi Demolder, Johan Peymen, Tim Adriaens, Anny Anselin, Claude Belpaire, Niko Boone, Lode De Beck, Luc De Keersmaeker, Geert De Knijf, Koen Devos, Joris Everaert, Ivy Jansen, Lon Lommaert, Dirk Maes, Thierry Onkelinx, Ilse Simoens, Maarten Stevens, Marijke Thoonen, Koen Van Den Berge, Beatrijs Van der Aa, Peter Van Gossum, Wouter Van Landuyt, Wouter Van Reeth, Jan Van Uytvanck, Glenn Vermeersch & Hugo Verreycken. (2015). *Natuurindicatoren 2015. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid*. Brussel. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.M.2015.10366660.

Louette G., Adriaens D., De Knijf G. & Paelinckx D. (2013a). *Staat van instandhouding (status en trends) habitattypen en*
soorten van de Habitatrichtlijn (rapportageperiode 2007-2012). Brussel, INBO.R.2013.23.

Louette G., Adriaens D., De Knijf G. & Paelinckx D. (2013b). *Staat van instandhouding (status en trends) habitattypen en soorten van de Habitatrichtlijn (rapportageperiode 2007-2012)*. Brussel, INBO.R.2013.23: p. 8-9.

Paelinckx D., Sannen K., Goethals V., Louette G., Rutten J. & Hoffmann M. (2009*). Gewestelijke doelstellingen voor de habitats en soorten van de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn voor Vlaanderen (G-IHD).* Brussel, Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO.M.2009.3.

Stevens M., Demolder, H., Jacobs, S., Michels, H., Schneiders, A., Simoens, I., Spanhove, T., Van Gossum, P., Van Reeth, W.
& Peymen, J. (red.) (2014). *Natuurrapport - Toestand en trend van ecosystemen en ecosysteemdiensten in Vlaanderen.*
Syntheserapport. Brussel. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.M. 2014.1988666.

Vlaamse Regering. (2012). *Vlaanderen in Actie. Pact 2020*. Geraadpleegd op 3 maart 2015 via http://www.vlaandereninactie.be/over/volledige-engagementsverklaring